

CAMPANIE ÎMPOTRIVA MANIPULĂRII INFORMAȚIONALE PRIN INTERMEDIUL MASS-MEDIA

RAPORT DE MONITORIZARE a instituțiilor mass-media privind prezentarea subiectelor de interes public major pentru stabilirea posibilelor tendințe de manipulare informațională

nr. 1,
februarie – aprilie 2014

National Endowment for Democracy
Supporting freedom around the world

Campania împotriva manipulării informaționale este desfășurată de **Asociația Presei Independente (API)** cu suportul **Free Press Unlimited (Olanda)** și **National Endowment for Democracy (SUA)**. Raportul de monitorizare a fost realizat în cadrul proiectului "Promovarea jurnalismului obiectiv și creșterea nivelului de educație în domeniul mass-media a locuitorilor din regiunile Moldovei", finanțat de **National Endowment for Democracy (NED)**. Opiniile exprimate reprezintă poziția autorilor care nu neapărat coincide cu poziția finanțatorului.

www.api.md

I. INFORMAȚII GENERALE

În perioada 1 februarie – 31 octombrie 2014, Asociația Presei Independente (API) monitorizează un șir de instituții mass-media din Republica Moldova pentru a stabili tendințele de manipulare informațională a opiniei publice. Rezultatele monitorizării, inserate în rapoarte trimestriale, prezintă o analiză în profunzime a modului în care principalele instituții de presă din țară reflectă aceleași subiecte de interes public, subiecte ce vizează anumiți actori politici sau economici.

Scopul și obiectivele monitorizării:

De a stabili tendințele de manipulare de către mass-media în abordarea subiectelor controversate ce vizează actori politici sau economici, de a încuraja presa să se abțină de la manipulare și de a ajuta consumatorii de produse mass-media să facă distincție între manipulare și reflectarea corectă și echidistanță a realității.

Criteriile de selectare a mass-media monitorizate:

- Forma de proprietate – publice și private
- Aria de acoperire – naționale și regionale
- Limba – română și rusă
- Impactul – tirajul și auditoriul

Presa scrisă: *Timpul*, *Ziarul Național*, *Komsomolskaya Pravda v Moldove* (au fost analizate versiunile online ale acestor publicații)

Audiovizual: *Moldova 1*, *Prime TV*, *Publika TV* (emisiunile de dezbateri - la postul de televiziune, știrile – pe pagina web www.publika.md), *Jurnal TV*, *Accent TV* (versiunea online), *Pro TV*, *TV 7*

Presa online: *unimedia.md*, *omg.md*, *gagauzinfo.md* (în luna martie)

Proceduri de analiză:

Materialele relevante au fost supuse unei analize comparative, drept text de referință servind comunicatele de presă, declarațiile pentru presă făcute la conferințe sau briefinguri, în parlament, guvern, alte instituții ale statului sau private.

A fost aplicată, în principal, metoda analizei calitative de conținut. Ținând cont de faptul că manipularea prin intermediul mass-media se produce deseori prin selectarea evenimentelor pentru reflectare, selectarea surselor, tendențiozitatea textelor și titlurilor, selectarea imaginilor video, a fotografiilor și a legendelor la acestea, a fost măsurată frecvența și perspectiva abordării subiectelor respective, analizate sursele utilizate, tonalitatea reflectării subiecților știrilor, imaginile și limbajul utilizat.

Subiectele monitorizate au fost identificate în funcție de importanța acestora și corespunderea lor cu interesul public.

- Printre principalele subiecte monitorizate în perioada 1 februarie-30 aprilie 2014 s-au numărat:
- referendumurile din Gagauz Yeri (3-9 februarie),
 - decizia deputatului PD Valeriu Guma de a se retrage din Parlament și PD (6-15 februarie 2014),
 - reforma FISC-ului și fraudă de la căile ferate (10-16 februarie 2014),
 - dosarul lui Vladimir Plahotniuc în România (10-16 februarie 2014),
 - raportul anual al MAI (24 februarie – 2 martie 2014),
 - decizia Federației Ruse de a introduce trupe în Crimeea (3-9 martie 2014),
 - comemorarea zilei de 2 martie (3-9 martie 2014),
 - demisia ministrului apărării Vitalie Marinuță (3-9 martie 2014),
 - devalorizarea monedei naționale (10-16 martie 2014),
 - tentativa de corupere a deputaților moldoveni (14-21 februarie 2014 și 3-16 martie 2014),
 - cazul procurorului Neaga (3-9 martie 2014),
 - solicitarea Parlamentului de a aloca un teren pentru construcția unei case pentru deputați (10-16 martie 2014),
 - anexarea Crimeii de către Federația Rusă (17-23 martie 2014),
 - intenția Tiraspolului de a adera la Federația Rusă (17-23 martie 2014),
 - recomandarea Comisiei de la Veneția privind modificarea Codului Electoral (24-30 martie 2014),
 - intentarea dosarului penal pe numele deputatului comunist Grigore Petrenco (24-30 martie 2014),
 - demersul deputatei PLR Ana Guțu cu privire la protejarea spațiului informațional (31 martie-6 aprilie),
 - marcarea aniversării evenimentelor din 7 aprilie 2009 (7-14 aprilie 2014).

Totodată, în perioada 18-24 aprilie 2014 au fost monitorizate principalele buletine de știri și emisiuni de dezbatere din prime-time de la 5 posturi de televiziune din Rusia, retransmise în R. Moldova (**NTV, Pervyi Kanal, RTR, REN TV și Rossia 24**) pentru a evalua modul în care acestea au reflectat conflictul din regiunea de sud-est a Ucrainei.

II. TENDINȚE GENERALE ÎN MASS-MEDIA DIN R. MOLDOVA

Datele monitorizării în perioada 1 februarie-30 aprilie 2014 scot în evidență anumite tendințe de manipulare informațională din partea unor instituții mass-media în reflectarea subiectelor de interes public.

Manipularea s-a produs în special prin:

Selectarea/filtrarea informațiilor – în perioada de referință au fost înregistrate mai multe cazuri în care mass-media au selectat subiectele în funcție nu de importanța acestora și gradul de interes public, ci de preferințele și agenda patronilor. Unele media fie au evitat să reflecte anumite subiecte de interes public, fie au prezentat informații generale, sumare, fără a

prezenta un tablou complex al celor reflectate și a acorda consumatorilor suficientă informație pentru a înțelege ce se întâmplă în anumite cazuri (cel mai des, aceste situații au fost înregistrate în ziarul *Komsomolskaya Pravda v Moldova*, *Timpul*, la posturile de televiziune *Moldova 1* și *Prime TV*). Or, filtrarea știrilor și reflectarea minimă a evenimentelor importante vorbesc despre apărarea intereselor anumitor actori, dar nu ale publicului larg.

Exacerbarea faptelor – o altă tehnică de manipulare la care au recurs constant unele instituții mass-media monitorizate a constat în exacerbarea faptelor, cu scopul de a perpetua și promova anumite mesaje, dar și de a discredita protagoniștii. Aceasta s-a realizat fie prin acordarea unei prea mari atenții detaliilor, fie prin exagerarea faptelor. Cel mai des la exacerbarea faptelor au recurs portalul *Gagauzinfo.md*, portalul *Omega.md*, postul de televiziune *Accent TV* (în reflectarea subiectului privind referendumurile din Găgăuzia), *Jurnal TV* și *Jurnal.md* (în reflectarea subiectelor care se referă la Vladimir Plahotniuc).

Selecția surselor – în unele cazuri instituțiile mass-media monitorizate au asigurat un pseudo-pluralism de opinii, fiind selectate surse și opinii care să exprime același gând, să transmită același mesaj și să fie avocați ai aceleiași cauze, cu scopul de a perpetua percepția pozitivă sau negativă despre anumiți actori. Cel mai des, la acest procedeu au recurs *Jurnal TV*, *Jurnal.md*, *Omega.md*, dar și *Gagauzinfo.md* (în știrile privind referendumurile din Găgăuzia).

Tendențiozitatea informației – producerea și difuzarea informațiilor tendențioase a fost un procedeu comun utilizat sporadic de majoritatea instituțiilor media monitorizate. În unele cazuri, în știri au fost inserate elemente discriminatorii și defăimătoare, realitatea fiind prezentată prin prisma autorilor (*Omega.md*, *Accent TV*, în știrile controversate referitoare la autorități și la reprezentanții Partidului Democrat/PD). Unele materiale au ascuns, sub aparența de neutralitate și obiectivitate, aprecieri ale jurnalistului sau ale instituției media pentru care lucrează (*Jurnal TV*, *Jurnal.md*, în materialele privind reprezentanții PD). În unele cazuri, mass-media au filtrat informația și au scos în evidență anumite aspecte favorabile protagoniștilor (*Timpul*, *Publika TV*, în reflectarea subiectelor controversate cu referire la reprezentanții PD).

Limbaj/etichetare – în perioada de referință, unele mass-media monitorizate au recurs la astfel de modalități de manipulare a informației cum ar fi etichetarea sau prezentarea informațiilor pe un ton sarcastic sau persiflator, utilizarea termenilor peiorativi față de un eveniment sau față de un personaj. Această tehnică a fost utilizată sporadic de majoritatea mass-media monitorizate, dar cel mai frecvent la ea au recurs posturile de televiziune *Jurnal TV*, portalurile *Omega.md* și *Jurnal.md*.

Titluri/imagini, efecte video și audio – cu mici excepții, mass-media monitorizate nu au recurs la titluri și imagini pentru a manipula. Totuși au fost înregistrate cazuri în care anumite cuvinte din titlu erau evidențiate pentru a indica asupra importanței acestora (*Publika TV*, *Timpul*, în materiale referitoare la reprezentanții PD). Unele media au selectat imaginile și materialele video astfel încât să prezinte anumiți actori în lumină negativă, recurgând la efecte audio-video pentru a amplifica mesajul negativ pe care doreau să-l transmită publicului (*Jurnal TV*, *Jurnal.md*, în materialele despre reprezentanții PD).

III. ANALIZA DATELOR

Subiectul 1: Referendumurile din UTA Gagauz Yeri (3-9 februarie 2014)

Context. La 27 noiembrie 2013, Adunarea Populară din Gagauz Yeri a decis, cu majoritate de voturi, să organizeze în regiune un referendum consultativ privind vectorul politicii externe (integrarea Moldovei în Uniunea Europeană sau în Uniunea Euro-asiatică) și un referendum legislativ privind dreptul regiunii la autodeterminare în cazul în care Republica Moldova și-ar pierde suveranitatea. Inițiativa a fost susținută de către bașcanul Mihail Formuzal, dar a fost condamnată de coaliția de guvernare, fiind deschise și două cauze penale la Procuratura Generală și la Inspectoratul General de Poliție. Decizia respectivă a fost declarată ilegală de instanța de judecată de la Comrat, fiind ulterior atacată de către autoritățile locale în instanța ierarhic superioară. PCRM și Partidul Socialiștilor au făcut agitație întru susținerea plebiscitului. Deputații locali ai PD și PLDM au susținut referendumul. Ulterior, unii deputați PDM din Adunarea Populară au fost excluși din partid pe motiv că au votat pentru această decizie.

Subiectul referendumurilor din 2 februarie 2014 din Gagauz Yeri a fost cel mai mediatizat de către instituțiile mass-media monitorizate. Printre lideri la capitolul frecvenței abordării subiectului în perioada 3-10 februarie 2014 se numără portalul de știri **Gagauzinfo.md**, cu 49 de știri în total, agenția de presă **Omega (omg.md)** - 18 știri, **Timpul** – 12 știri, **Ziarul Național** – 11 știri, **Jurnal.md** – 10 știri.

Numărul mare de știri nu înseamnă însă că publicul, consumatorii de media au avut acces la informație detaliată, corectă, echidistantă și echilibrată. Mai multe știri difuzate de unele media monitorizate au fost scrise cu abateri de la normele jurnalistice și deontologice, fiind în măsură să manipuleze opinia publică fie prin omisiunea sau exacerbarea faptelor, prin selecția surselor, tendențiozitate, fie prin etichetarea protagoniștilor, recurgerea la efecte video și audio pentru amplificarea mesajelor. Cele mai multe probleme au fost înregistrate în știrile și emisiunile de la agenția **Omega** și postul de televiziune **Accent TV**.

Astfel, agenția de presă online **Omega (omg.md)** a alocat în perioada 3-10 februarie 2014 un spațiu foarte mare pentru reflectarea subiectului respectiv, știrile axându-se în special pe promovarea rezultatelor referendumurilor, justificarea acestora, blamarea autorităților centrale pentru situația în care s-a ajuns. Majoritatea știrilor de pe **omg.md** conțin același background masiv, care se referă la „*pedicile puse de autoritățile de la Chișinău*”, la „*inițiatorii plebiscitului*” care „*sunt reprezentanți importanți ai partidelor de guvernare*”, prezintă rata de participare și rezultatele referendumurilor. Această modalitate de structurare a știrilor prin care informației de bază i se alocă puțin spațiu (2-3 alineate), iar informația de context este masivă (5-6 alineate) și e repetată frecvent, indică asupra intenției redacției de a manipula informația astfel încât să promoveze ideea legitimității scrutinelor. Totodată, în unele cazuri autorul distorsionează faptele, în încercarea de a le exagera și de a prezenta anumiți actori în lumină negativă. Concluzia pe care o poate face cititorul după lecturarea seriei de știri despre acest subiect e că redactorii de la **Omega** folosesc diverse subiecte ca umplutură pentru a tiraja una și aceeași informație de zeci de ori.

Exemple de știri tendențioase și manipulative:

[Autoritățile de la Chișinău pregătesc represiuni masive după referendumul din Găgăuzia¹](#) (omg.md, 4 februarie 2014). În lead se accentuează că vor fi pedepsiți și cei care „*au organizat, au petrecut sau au participat la referendumul din UTA Găgăuzia*”, în continuare, însă, din citatul direct al sursei (reprezentant al PD) aflăm că lucrurile nu stau chiar așa. Sursa citată afirmă: „*Dacă domnul Formuzal a făcut lucruri ilegale, inclusiv spălare de bani și altele – va răspunde*”, iar autorul știrii formulează: „*Başcanul găgăuz, Mihail Formuzal, va fi unul din oficialii trași la răspundere pentru organizarea referendumului, inclusiv pentru spălare de bani*”. Astfel sunt distorsionate faptele, sursei fiindu-i atribuite declarații pe care aceasta nu le-a făcut, lucrurile fiind prezentate de parcă ar fi fapte împlinite.

[Filat materializează amenințările expuse de Leancă la Comrat²](#) (omg.md, 5 februarie 2014). Titlul este eronat, or, din text aflăm că Vladimir Filat doar a cerut organelor abilitate să întreprindă toate măsurile pentru pedepsirea organizatorilor referendumului, fără a fi prezente detalii ce ar indica asupra *materializării amenințărilor*. Din alte titluri ale știrilor de pe Omega desprindem că Filat, Lupu, Procuratura, Candu vor „*pedepsirea găgăuzilor pentru referendumul petrecut*”.

În concluzie, putem afirma că **Omega** a manipulat opinia publică prin exacerbarea faptelor, repetând continuu aceeași informație. În plus, manipularea s-a produs și prin selecția surselor, prin nesepararea faptelor de opinie, prin formularea unor titluri incitatoare, fără substrat factologic, texte tendențioase, dar și tonalitatea în care au fost reflectați anumiți subiecți.

Postul de televiziune **Accent TV** a avut mai puține știri la acest subiect, însă a dezbătut subiectul în mai multe emisiuni – patru în total. Toți invitații la emisiunile *În direct* și *1+1*, puse pe post de **Accent TV** în perioada de referință, au fost avocații organizării referendumului și au adus acuzații diferiților factori de decizie de la Chișinău. De exemplu, în *emisiunea 1+1* din 4 februarie 2014, invitatul a vorbit în termeni elogioși despre referendum, a lansat critici la adresa coaliției de guvernare, a lăudat administrația de la Comrat, iar moderatoarea a provocat și susținut aceste declarații, fiind evidentă atitudinea tendențioasă a acesteia.

În alte două emisiuni *In direct*, din 6 și 7 februarie 2014, atât invitații, cât și moderatorul au abordat subiectul tendențios. Pe lângă lipsa de echidistanță, prezentatorul a adoptat o poziție tranșantă față de conflictul descris, s-a implicat emoțional, situându-se de partea uneia dintre părți. Moderatorul a apreciat „curajul” găgăuzilor și s-a declarat „încântat” de prezența masivă la urne, încălcând astfel normele profesionale ce țin de moderarea emisiunilor televizate. Or, de regulă, moderatorii nu trebuie să-și expună preferințele, simpatiile sau antipatiile față de părțile din conflict, urmând doar să urmărească ca discuția să deruleze cursiv, fiind abordate toate aspectele relevante subiectului în discuție.

Portalul de știri **Gagauzinfo.md** a fost lider la capitolul frecvența reflectării, publicând în perioada 3-10 februarie 2014 tocmai 49 de știri la această temă. Acest lucru este explicabil, dacă ținem cont de criteriul proximității spațiale, portalul activând în regiunea în care nemijlocit

¹ <http://omg.md/ro/114569/>

² <http://omg.md/ro/114594/>

a avut loc evenimentul. Marea majoritate a materialelor au fost unilaterale, prezentând doar poziția unei singure părți, fie a Chișinăului, fie a Comratului, referitoare la subiectul monitorizat. Absoluta majoritate a știrilor, 45 din 49, nu au conținut în informația de context detalii care ar fi explicat problema referendumurilor. Și doar începând cu data de 6 februarie, portalul a inclus în patru știri un alineat care detaliază specificul problemei. Totodată, marea majoritate a știrilor a inclus ca informație de context aceeași informație privind datele comisiei electorale locale referitoare la prezența la urne și rezultatele referendumului, publicului fiindu-i astfel inoculată ideea legalității acestui scrutin.

Din punctul de vedere al surselor selectate, **Gagauzinfo.md** a dat prioritate adeptilor referendumului, fie locali, naționali sau internaționali (de exemplu, autoritățile locale, reprezentanți ai PCR, reprezentanți ai statelor membre din UE care au fost la Comrat în calitate de observatori). Pornind de la frecvența sporită a reflectării subiectului respectiv, de la modalitatea de selectare și filtrare a surselor, dar și de la omiterea detaliilor relevante din informația de context, se poate concluziona că portalul **Gagauzinfo.md** a manipulat subtil opinia publică, încercând să inoculeze ideea legitimității scrutinelor.

Știrile de la **Jurnal TV**, în număr relativ mic (5), au fost în mare parte echidistante și echilibrate. Totuși, în cadrul emisiunii *Ora expertizei* din 3 februarie 2014, la care au participat analiști politici și jurnaliști, a fost inclus un amplu material introductiv, cu prezentarea unor opinii diferite, dar și cu acuzații dure la adresa PD din partea lui Formuzal, care spune că PD e *un partid mizerabil* etc. Invitații nu discută în esență despre poziția Comratului, nu aduc argumente sau contraargumente întru susținerea sau respingerea poziției Chișinăului. Întreaga emisiune au fost lansate diferite acuzații la adresa conducerii, a Federației Ruse, iar la un moment dat discuția a deraiat ajungându-se la copiii unor lideri politici anti-europeni care s-au stabilit în Occident, la cadourile primite de Vlad Filat de la Formuzal etc. În general, moderatorul nu a insistat prea mult pe vina Partidului Democrat, dar nici nu a încercat să mențină discuția în albia subiectului abordat. Ca rezultat, telespectatorul nu a avut acces la informații care l-ar fi ajutat să înțeleagă mai bine subiectul abordat.

În materialele produse de celelalte instituții mass-media monitorizate nu au fost depistate abateri grave de la reguli și standardele profesionale sau tendințe clare de manipulare. Totuși, din cauza că unele materiale difuzate nu au prezentat informația de context și, deseori, au prezentat o singură parte din controversă, în unele cazuri publicului i-au fost servite informații trunchiate, întru susținerea unui anumit punct de vedere. În câteva rânduri, media au inserat texte luate de pe bloguri personale, acestea nerespectând rigorile jurnalistice (vezi, de exemplu, materialul de pe **Jurnal.md**, 4 februarie 2014: [Stalin e de vină pentru situația din Găgăuzia](http://jurnal.md/ro/news/stalin-e-de-vina-pentru-situatia-din-gagauzia-1163204/)³, în care autorul (blogger) folosește etichetări de genul: *Prostănacul* (Vlad Filat), *Plahotniuc în pampers* (Adrian Candu), *Palizi urmași ai lui Baiazid* (găgăuzii). Un alt exemplu în acest sens poate servi informația eronată despre rezultatele preliminare ale referendumului, publicată de mai multe mass-media monitorizate (**Timpul**, **Ziarul Național**, **Jurnal TV**). Acestea au informat că **94,49% din locuitorii regiunii** au votat pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia – Belarus – Kazahstan, iar 2,69% au fost pentru aderarea la Uniunea Europeană.

³ <http://jurnal.md/ro/news/stalin-e-de-vina-pentru-situatia-din-gagauzia-1163204/>

Informația nu corespunde adevărului, or, aceste cifre se referă la procentajul din rândul celor care au participat la vot, nu la toți locuitorii din regiune. De remarcat că astfel de cazuri au fost singulare, de aceea se poate concluziona ca manipularea s-a produs mai degrabă din lipsă de profesionalism, decât din rea intenție.

Cu referire la selecția subiectelor și surselor, în unele media s-au remarcat anumite predilecții. Astfel, **KP v Moldova**, **Prime TV**, **Publika TV**, **Ziarul Național**, **Timpul** au prezentat informația mai mult din perspectiva autorităților centrale cu citarea preponderentă a unei singure părți din conflict (subiectele privind declarația Coaliției de guvernare, rezultatele scrutinului, atenționarea lui Formuzal de către Iurie Leancă, Apelul unor localități la solidaritate, intenția PL de a veni cu un proiect de lege privind excluderea bașcanului din guvern etc.). Reprezentanții Comratului au fost mai puțin prezenți ca surse, la fel ca și reprezentanții PCRM sau ai Partidului Socialiștilor care au susținut ideea referendumului.

Subiectul 2: Decizia deputatului PD Valeriu Guma de a se retrage din Parlament și PD (3-17 februarie 2014)

***Context.** La 6 februarie 2014, deputatul PCRM Grigore Petrenco a sesizat Curtea Constituțională în legătură cu incompatibilitatea deputatului PD Valeriu Guma de a deține mandatul de deputat în condițiile în care acesta a fost condamnat în 2013 definitiv și irevocabil de către instanța de judecată din România. La o săptămână de la sesizare, Guma a declarat pentru presă, înainte de prima ședința a sesiunii de primăvară-vară, că își depune mandatul și se retrage din PD pentru ca nu vrea să pună sub lovitură familia și colegii din partid, dar și pentru a nu da ocazia unor profesori politici de a folosi numele său pentru a ataca PD-ul. Fostul deputat a insistat că a fost condamnat pe nedrept și că s-a adresat la CEDO pentru a-și demonstra nevinovăția.*

Subiectul privind sesizarea CC a fost trecut cu vederea de multe din media monitorizate, acesta fiind abordat preferențial de **Omega**, **Accent TV**, **Jurnal TV** și **Jurnal.md**. Astfel, **Omega** a avut în perioada 3-17 februarie 2014 patru știri despre acest subiect, trei despre sesizarea CC și una – despre decizia lui Guma de a se retrage din Parlament. Toate au avut tentă manipulatorie. Materialele au citat fidel surse interdependente, care au utilizat limbaj peiorativ și au prezentat o singură parte din conflict. Toate știrile au inclus informație vastă de context, ce conținea detalii despre condamnarea lui Valeriu Guma în România. Atitudinea tendențioasă a autorului poate fi percepută de către public atât prin modul de structurare a știrii, cât și prin nesepararea faptelor de opinie.

Exemple de știri manipulatorie: [Petrenco: CC are șansa să contribuie la decriminalizarea Parlamentului](http://omg.md/ro/114636/)⁴ (**omg.md**, 6 februarie 2014). Materialul abundă de etichetări, fiind citat fidel Grigore Petrenco, care se referă la „un grup politico-criminal în frunte cu Plahotniuc”, la „un grup-criminal oligarhic”, afirmând că „personaje politice, precum este Plahotniuc, Guma și mulți alții, trebuie să stea la închisoare”.

⁴ <http://omg.md/ro/114636/>

[Lupu califică menținerea condamnatului Guma în Parlament drept o problemă de ordin psihologic](#)⁵ (omg.md, 7 februarie 2014): știrea constă din două alineate ce prezintă părerea lui Marian Lupu vizavi de sesizarea lui Petrenco, după care urmează cinci alineate informație de background. De notat că toate cele trei știri conțin aceeași informație de context, trasă la indigo, cu scopul de a amplifica mesajul negativ despre protagonistul știrii.

[Valeriu Guma s-a retras din Parlament abia după ce la CC a fost depusă o sesizare în acest sens](#)⁶ (omg.md, 13 februarie 2014). Materialul include o singură frază din declarația lui Guma, potrivit căruia el *nu are nevoie de imunitate parlamentară și protecție politică precum și de beneficiile mandatului de parlamentar, pentru a-și apăra interesele*. După acest alineat, urmează șase alineate (!) informație de context, în care se dau detalii despre sesizarea lui Petrenco, despre dosarul penal în baza căruia Guma a fost condamnat în România pentru corupție, declarațiile ambasadorului României privind necesitatea ispășirii pedepsei potrivit legii. Lead-ul nu este atribuit vreunei surse și pare a fi opinia jurnalistului despre subiectul dat.

În concluzie, se poate de afirmat că **Omega** a urmărit perpetuarea informației negative despre protagonistul știrii și despre partidul din care a făcut parte, în particular, dar și despre organul legislativ, în general.

Accent TV a avut în perioada de referință trei știri la această temă, care au abordat subiectul de o manieră tendențioasă, menită să inducă publicului opinia că întreg Parlamentul RM este o structură criminalizată. În știrea din 6 februarie 2014, de exemplu, **Accent TV** informează despre sesizarea CC de către Petrenco, titrând *Decriminalizarea continuă*. Este citat Petrenco, iar opinia lui Valeriu Guma nu a fost solicitată. Textul propriu-zis nu conține părerea autorului la subiectul dat, totuși textul este citit de o manieră tendențioasă. La 13 februarie 2014 postul respectiv a anunțat despre *Decriminalizarea Parlamentului*, difuzând un reportaj despre decizia lui Guma de a renunța la mandatul de deputat și retragerea din PD. Au fost incluse declarațiile sumare ale lui Guma, urmate de o amplă informație de context ce conține opinii ale unor surse potrivit cărora Guma trebuie să stea la închisoare. Astfel structurate, știrile sunt în măsură să influențeze opinia publică cu referire la subiectul dat.

Jurnal TV și **Jurnal.md** au abordat subiectul de o manieră similară cu **Omega** și **Accent TV**, difuzând cinci materiale dezechilibrate din punct de vedere al prezenței informației de fond și a celei de context. Subiectul a fost dezbătut tangențial și în emisiunea *Preamoy razgovor* din 14 februarie 2014. La prima vedere, știrile au corespuns rigorilor profesionale, fiind citate ambele părți din conflict, totuși, disproporția dintre informația despre subiectul propriu-zis și informația de context indică asupra posibilei intenții a redactorilor de a amplifica efectul mesajului că reprezentanții PD sunt infractori (vezi, de exemplu, știrea de pe **Jurnal.md**, 13 februarie 2014: [Guma, condamnat în România, se retrage din PD și din Parlament](#)⁷).

De notat că **Jurnal TV** a dedicat spațiu amplu subiectului privind sesizarea Curții Constituționale, în timp ce subiectul privind retragerea lui Guma din Parlament și PD a fost reflectat sumar, sursele având păreri similare nefavorabile lui Guma. Din declarația lui Valeriu Guma a fost

⁵ <http://omg.md/ro/114648/>

⁶ <http://omg.md/ro/114735/>

⁷ <http://jurnal.md/ro/news/guma-condamnat-in-romania-se-retrage-din-pd-i-din-parlament-1163662/>

selectată doar partea în care acesta declară că se retrage din Parlament și PD și că decizia curții din România ar fi injustă, ceea ce din nou indică asupra intenției de manipulare a informației prin filtrarea informației (vezi, de exemplu: [Guma pleacă din Parlament și din PD](#)⁸, Jurnal TV, 13 februarie 2014).

În contrast, **Prime TV** a tratat subiectul de o altă manieră, prezentând situația din altă perspectivă. Astfel, în buletinul de știri din 13 februarie 2014, **Prime TV** anunța *Curățenia generală în PD. Zi decisivă în Partidul Democrat*. Prezentatorul începe cu demisia lui Guma (prezentând sumar și motivul condamnării în România), după care trece la excluderea din PD a patru deputați în Adunarea Populară de la Comrat. Din declarația lui Valeriu Guma a fost selectat pasajul în care acesta explică motivele demisiei sale: *pentru a nu lăsa loc de speculații și pătarea imaginii PD*. Se menționează că Guma și-a explicat decizia prin faptul că a fost condamnat pe nedrept în România și că va merge la CEDO pentru a-și demonstra nevinovăția. Subiectul a fost abordat tangențial și în cadrul emisiunii *Replica* din 16 februarie 2014, Dumitru Diacov, președintele de onoare al PD, calificând decizia fostului deputat drept „o decizie bărbătească”.

Și **Publika TV** a abordat subiectul din perspectiva *deciziei corecte și bărbătești* a lui Valeriu Guma și *a curățeniei în PD*. În cele două știri și în emisiunea *Fabrika*, difuzate în perioada de referință, au fost selectate și incluse opinii ale experților care apreciază gestul lui Valeriu Guma, dar și opinii ale colegilor de partid (Marian Lupu, Vladimir Plahotniuc) care justifică decizia fostului deputat (vezi, de exemplu, știrea plasată pe [Publika.md](#) la 13 februarie 2014: [Analistii, despre faptul ca deputatul Valeriu Guma își depune mandatul: Este o decizie corectă](#)⁹). De remarcat titlul altei știri din 13 februarie 2014: *Curățenie în Partidul Democrat. Patru membri au fost exclusiv prin vot unanim*, care are similitudini cu un titlu utilizat în știrea de la **Prime TV** - *Curățenia generală în PD. Zi decisivă în Partidul Democrat*, din aceeași zi.

Celelalte media monitorizare fie au abordat acest subiect sumar, în știri fără probleme majore, fie au lăsat subiectul fără atenție (de exemplu, **KP v Moldova**).

Subiectul 3: Dosarul penal pe numele lui Vladimir Plahotniuc (10-16 februarie 2014)

Context. La 13 februarie 2014, [Jurnal.md](#) și [Jurnal TV](#) au difuzat o știre privind răspunsul Parchetului din Buftea, București, România, cu referire la „statutul dosarului pe numele lui Vladimir Plahotniuc”. Textul scrisorii în facsimil, publicate alăturat, este următorul: **“Ca urmare a solicitării dumneavoastră adresată instituției noastre la data de 02.02.2014 și înregistrată sub nr. de mai sus, vă comunicăm următoarele: Prin rezoluția nr 204/c/2014 din data de 30.01.2014 a Procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, s-a dispus preluarea dosarului înregistrat pe rolul parchetului de pe lângă judecătoria Buftea sub nr. 7541/P/2913, privind pe Plahotniuc Vladimir, de către procurorii Secției de**

⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=gL8-PjPHvH4>

⁹ http://www.publika.md/analistii-politici-despre-faptul-ca-deputatul-valeriu-guma-isi-depune-mandatul-este-o-decizie-corecta-dar-intarziata_1805771.html

Urmărire penală și Criminalistică din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, fiind înregistrat sub nr. 71/P/2014”.

Scrisoarea nu specifică motivele deschiderii dosarului penal. Materialele publicate de Jurnal.md și Jurnal TV informează că ar fi vorba de uz de identitate dublă (Vladimir Plahotniuc folosind pe teritoriul României numele de Vladimir Ulinici).

*În replică, PD a emis un comunicat de presă în care se spune că Parchetul, după ce a fost sesizat de Jurnal, a înregistrat un dosar urmând să verifice anumite lucruri. **“Simplul fapt al înregistrării unui astfel de demers (plângere, denunț, sesizare) are ca și consecință firească înregistrarea acestui demers la unul din organele de cercetare și urmărire penală cărora i se adresează. Înregistrarea demersului implică atribuirea unui număr unic de înregistrare. Or, potrivit legislației din România, atunci când se face referire la un număr de înregistrare a unui demers (sau un număr de dosar), nu se are în vedere o anumită fază a procesului penal”, se menționează în comunicat.***

Subiectul respectiv a fost mediatizat pe larg de unele media și doar tangențial de altele. Anumite media însă au trecut sub tăcere acest subiect. Cele mai active în sensul reflectării au fost **Jurnal TV, Jurnal.md, Omega și Accent TV. Jurnal TV și Jurnal.md** au tratat subiectul respectiv atât în știri, cât și în emisiuni, materiale de opinie (opt în total). În mare parte, aceste instituții media au tirajat informația despre scrisoarea de la Parchetul din România, dar și detalii despre monitorizarea lui V. Plahotniuc de către Interpol pentru presupusa legătură cu gruparea criminală Solnțevskaya, decizia instanței de la Londra care îl vizează pe respectivul politician etc. Analiza materialelor respective relevă mai multe probleme de ordin profesional și deontologic, abateri în măsură să contribuie la manipularea opiniei publice vizavi de acest subiect.

Astfel, informația de context inclusă în marea majoritate a știrilor a fost amplă și nu a avut legătură directă cu subiectul reflectat. În unele știri s-a deviat de la tema propriu-zisă, folosindu-se informații despre alte subiecte cu presupusa implicare a lui Plahotniuc (vezi, de exemplu, știrile din buletinul de știri **Jurnal TV** din 14 februarie 2014: *Mocanu: Plahotniuc va face pușcărie; Reacții din Parlament*; precum și știrea plasată în aceeași zi pe **Jurnal.md**: [Val Butnaru îi dă replica lui Plahotniuc: Nimeni nu-l mai ia în serios](#)¹⁰.

În unele cazuri, imaginile au fost montate astfel încât, prin repetiție, să amplifice efectul scontat și anume – să-l prezinte pe protagonist într-o lumină proastă și să inoculeze ideea că acesta este un infractor internațional de temut (vezi, de exemplu, știrea **Jurnal TV** [Dosar penal pe numele oligarhului Vladimir Plahotniuc](#)¹¹, din 13 februarie 2014). Or, potrivit Codului deontologic dar și Codului audiovizualului, jurnaliștii nu ar trebui să recurgă la astfel de procedee în știri.

În știrea de pe Jurnal.md din 13 februarie 2014, [OFICIAL: Plahotniuc este CERCETAT PENAL în România](#)¹², textul este însoțit de o fotografie în care protagonistul are o mină disprețuitoare și sfidătoare, fiind astfel perpetuată imaginea negativă a acestuia (vezi *imaginea*).

Totodată, în unele știri se afirmă anumite lucruri, fără a face

¹⁰ <http://jurnal.md/ro/news/val-butnaru-ii-da-replica-lui-plahotniuc-nimeni-nu-l-mai-ia-in-serios-1163742/>

¹¹ <http://www.youtube.com/watch?v=mX-eHJ22HQM>

¹² <http://jurnal.md/ro/news/oficial-plahotniuc-este-cercetat-penal-in-romania-doc-1163712/>

trimitere la sursă, atitudinea reporterului fiind evidentă prin nesepararea faptelor de opinie, selecția surselor și a citatelor.

De notat că, în mai multe rânduri, autorii au prezentat informații inexacte, în măsură să distorsioneze realitatea și să manipuleze opinia publică. Astfel, la 13 și 14 februarie 2014, **Jurnal TV** informa că *Parchetul de la Buftea a remis un răspuns pe adresa Jurnal TV, potrivit căruia, numele oligarhului Vladimir Plahotniuc este vizat într-un dosar penal, inițiat de autoritățile din România, **pentru utilizarea unei identități false** (sublinierile ne aparțin)*. Aceste formulări denotă fie lipsă de profesionalism, fie o tentativă de manipulare a informației, or, în răspunsul primit nu se menționează astfel de lucruri ca motivul inițierii dosarului, iar lui Plahotniuc nu i se atribuie calificativul de oligarh.

Din alte știri publicate de **Jurnal.md** la 14 februarie 2014 desprindem că „**Plahotniuc este un mincinos prin definiție**”¹³, că „...Plahotniuc se va alege acum pentru început, cu o pedeapsă cu suspendare pentru identitate dublă, după care i se vor scoate la lumină adevăratele infracțiuni cum ar fi contrabanda cu diverse produse și mărfuri, traficul de ființe umane, proxenetismul etc.”: **România ne va integra în UE, iar pe Plahotniuc îl va băga la pușcărie**¹⁴. Subiectul a fost dezbătut și la emisiunea *Ora expertizei* din 14 februarie 2014, toți invitații în studio adoptând din start poziții anti-Plahotniuc, dar și, tangențial, în emisiunea *Cabinetul din umbră* din 13 februarie 2014.

În concluzie, se poate de afirmat că modul în care **Jurnal.md** și **Jurnal TV** au reflectat subiectul respectiv denotă o tendință de manipulare a opiniei publice prin exacerbarea faptelor, frecvența abordării subiectului, prezentarea doar a părerilor care au susținut același punct de vedere și anume anti-Plahotniuc. Informația de context, care deseori nu avea legătură directă cu subiectul abordat, a fost selectată cu scopul de a denigra protagonistul, la fel ca și unele imagini utilizate, efectele de montaj video aplicate. Ridică semne de întrebare și faptul că nici **Jurnal.md**, nici **Jurnal TV** nu au publicat textul sesizării trimise în adresa autorităților române în legătură cu acest fapt, în special după ce PD a emis declarația de presă în care acuză Trustul Jurnal de denigrare și manipulare. Or, dacă sesizarea ar fi fost publicată în facsimil, cititorul ar fi putut să-și dea seama dacă într-adevăr e vorba de o simplă sesizare, sau dosar înregistrat la solicitare, sau e vorba totuși de un dosar penal intentat pe numele lui Vladimir Plahotniuc pentru anumite fapte. De notat că o parte din materialele care au apărut la rubrica de știri pe **Jurnal.md** au fost preluate de pe bloguri și conțin afirmații denigratoare la adresa protagonistului. Or, instituțiile mass-media ar trebui să-și asume responsabilitatea pentru materialele pe care le inserează.

O parte din informațiile de pe **Jurnal.md** au fost preluate de portalul **Omega.md** care la 13 februarie 2014 informa că **Liderul Partidului Democrat este cercetat penal în Uniunea Europeană**¹⁵. Pe lângă aprecierile date de autor, care afirmă că Plahotniuc este liderul de facto al PD, în știre se recurge la procedee de montaj foto: pe fundalul fotografiei lui Plahotniuc au fost puse siglele a patru instituții media: Publika, Prime, Canal 3 și 2 plus, fiind transmis mesajul că acesta este patronul acestor canale TV. Totuși, imaginea nu are legătură cu textul, în care nu se face referire la aceste media.

¹³ <http://jurnal.md/ro/news/-plahotniuc-este-un-mincinos-prin-defini-ie-1163774/>

¹⁴ <http://jurnal.md/ro/news/romania-ne-va-integra-in-ue-iar-pe-plahotniuc-il-va-baga-la-pu-carie-1163745/>

¹⁵ <http://omg.md/ro/114751/>

În continuarea subiectului, la 14 februarie 2014, **Omega.md** publică replica lui Val Butnaru la acuzațiile PD că acesta ar fi implicat într-o campanie de manipulare: [Plahotniuc este acuzat că minte la fel ca și în cazul monitorizării sale de Interpol](#)¹⁶. Manipularea subtilă și mai puțin subtilă transpare din modul în care au fost formulate anumite fraze. Or, cu certitudine, organele de drept din România nu au afirmat în răspunsul lor că **oligarhul** Plahotniuc ar fi parte a unei proceduri penale. La fel de inexact și manipulator este formulat următorul alineat: *potrivit unui răspuns oficial al autorităților române, dosarul penal intentat în privința **prim-vicepreședintelui și proprietarului de facto al PDM** a fost preluat de Secția de urmărire penală din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație a României*. Or, scrisoarea oficială face referire doar la nume, fără alte calificative. De asemenea, în știre se face trimitere la informații privind utilizarea de către Vladimir Plahotniuc a dublei identități, fără a face trimitere la vreo sursă.

Accent TV a discutat subiectul, tangențial, în emisiunea *In direct* din 13 februarie 2014, la care a participat un reprezentant al PCR. Referindu-se la dosarul pe numele lui Plahotniuc, invitatul afirmă că acesta, cu certitudine, a încălcat legea și trebuie pedepsit. De notat că moderatorul emisiunii adresează întrebări care generează răspunsuri ce-l pun într-o lumină proastă pe Vladimir Plahotniuc. Moderatorul își dă cu părerea, afirmând că deputatul Guma ar fi fost sacrificat pentru a distra atenția publicului de la dosarul lui Plahotniuc.

Ziarul **Timpul** publică o singură știre la acest subiect, la 13 februarie 2014, care apare la rubrica *Important*. Știrea e preluată integral de pe **Hotnews.md**, dar titlul a fost schimbat: [Plahotniuc dezvăluie că așa-zisul dosar penal din România, este de fapt o sesizare depusă de Val Butnaru, în numele trustului Jurnal](#)¹⁷. Știrea prezintă preponderent poziția PD față de acest subiect și vine cu explicații ce țin de procedura de înregistrare a sesizărilor la parchetele din țara vecină.

Celelalte media fie au informat succint despre acest caz, fie l-au trecut sub tăcere, de exemplu **Prime TV, Ziarul Național, TV Moldova 1, KP v Moldova, Publika TV**. Astfel, s-a produs și un gen de manipulare prin omisiune, or, publicul a fost privat de informația de interes public cu referire la existența sau neexistența cazierului juridic pe numele unui fost deputat, actualmente lider al unui partid aflat la guvernare.

Subiectul 4: Raportul anual MAI privind nivelul infracționalității (24 februarie – 2 martie 2014)

Context. *La 24 februarie 2014, ministrul de Interne Dorin Recean a făcut public raportul anual de activitate al MAI pentru 2013. Acesta a prezentat zece realizări majore ale ministerului în anul 2013, printre care și creșterea încrederii în MAI și poliție, combaterea criminalității, reducerea cu 33% a numărului victimelor în accidente rutiere. Potrivit datelor prezentate în raport în dinamică, începând cu anul 2002 se observă o descreștere a numărului de infracțiuni*

¹⁶ <http://omg.md/ro/114761/>

¹⁷ <http://timpul.md/arhiva/stiri/?v=Plahotniuc+dezv%C4%83lue+c%C4%83+a%C5%9Fa-zisul+dosar+penal+din+Rom%C3%A2nia%2C+este+de+fapt+o+sesizare+depus%C4%83+de+Val+Butnaru%2C+%C3%AE+numele+trustului+Jurnal&submit=>

înregistrate și rezolvate. Începând cu 2007 acest trend se inversează, înregistrând un salt semnificativ în 2009, numărul infracțiunilor fiind în continuă creștere. Pe parcursul anului 2013 au fost înregistrate 35226 de infracțiuni, dintre care 134 sunt excepțional de grave, 905 deosebit de grave, 5426 grave, 20027 mai puțin grave și 8734 ușoare. Din numărul total de infracțiuni 81,6% reprezintă infracțiuni cu caracter ușor și mai puțin grav.

Raportul a constituit subiect pentru mai multe știri difuzate de instituțiile mass-media monitorizate, unghiul de abordare variind în funcție de gradul de partizanat al mass-media în favoarea sau defavoarea MAI.

Omega a fost lider la capitolul frecvență, publicând în total șapte știri despre subiectul respectiv. Majoritatea au prezentat date statistice detaliate privind nivelul criminalității, făcând comparație cu anul 2009, când s-a produs schimbarea puterii. O parte din materiale au fost tendențioase și manipulative, prezentând informația prin prisma reporterului/autorului, fără a face trimitere la experți în domeniu care ar fi putut vărsa lumină asupra situației în general.

[Recean susține că Moldova a devenit "o insula a siguranței la trafic" cu circa 300 de decese provocate de accidente](#)¹⁸, este titlul unei știri publicate la 24 februarie 2014. Știrea prezintă datele statistice oferite de Recean în cadrul conferinței de presă și include și opinia reporterului care afirmă că "Aproape 300 de morți și peste 3200 de persoane traumatizate în accidentele rutiere pe drumurile naționale nu este un indicator îngrijorător pentru ministrul Afacerilor Interne". De notat că Recean face comparație cu anul 2013, dar și cu alte state din regiune, în care, potrivit unui raport internațional, situația e mai proastă decât în R. Moldova. **Omega**, în fond, oferă informația respectivă în corpul știrii, dar titlul și lead-ul sunt tendențioase, punând la îndoială cele spuse de Recean și nu vin cu opinii ale experților, date din alte rapoarte, care ar demonstra contrariul.

[Anul 2013 a bătut recordul crimelor comise pe teritoriul Moldovei – cu circa 14 mii mai multe decât în 2009](#)¹⁹ este titlul altei știri (**omg.md**, 24 februarie 2014) ce conține opinia reporterului chiar în lead. „În anul 2013 criminalitatea în Moldova a fost într-o creștere constantă, chiar dacă ministrul Afacerilor Interne, Dorin Recean, laudă instituția pe care o conduce pentru o activitate eficientă și rezultate bune”, afirmă reporterul, încălcând astfel principiul separării faptelor de opinii în știri.

Printre alte modalități de manipulare a informației se numără prezentarea unor cifre inexacte în titluri, evidențierea anumitor date statistice, accentuarea – nominalizarea unui întreg șir de infracțiuni comise în spațiul public, exagerarea informației (vezi, de exemplu, știrea [În 2013, numărul crimelor deosebit de grave a crescut cu 10 la sută](#)²⁰ sau știrea [Crimele comise anul trecut în Moldova au adus prejudicii în valoare de aproape un miliard de lei](#)²¹, în text fiind vorba de aproximativ 723 milioane de lei, în contrast cu *aproape 1 miliard*, despre care se vorbește în titlu).

De notat că toate știrile fac o analiză a datelor statistice și sunt comparate de către autor, fără a recurge la opiniile experților în domeniu care ar explica situația și ar conferi informației mai multă credibilitate. Or, în cazul datelor statistice este important de vărsat lumină peste anumite

¹⁸ <http://omg.md/ro/114944/>

¹⁹ <http://omg.md/ro/114953/>

²⁰ <http://omg.md/ro/114956/>

²¹ <http://omg.md/ro/114967/>

aspecte, fiind indicat de prezentat informație detaliată și clară care ar permite cititorului să-și creeze o impresie despre starea de lucruri în domeniu. Aceasta ar fi trebuit să conțină motivele/factorii care au determinat creșteri sau descreșteri, să opereze nu doar cu procente, ci și cu numărul infracțiunilor. Iar când se anunță că numărul infracțiunilor deosebit de grave a crescut cu 9,5% este important să se dea și o cifră, fie a numărului de infracțiuni înregistrat în 2013, fie a celui înregistrat în anul precedent raportului. Or, pentru consumatorul de presă este dificil să-și dea seama ce reprezintă acest procentaj. Iar faptul că în materiale nu s-a făcut o detaliere pe segmente concrete unde s-a produs schimbarea, a făcut materialele greu de digerat.

În contrast, alte media au selectat de la conferința de presă preponderent informații care se referă la realizările MAI și la obiectivele acestei instituții în anul ce urmează, datele privind creșterea criminalității și infracționalității fiind fie trecute sub tăcere, fie prezentate trunchiat, fără a fi evidențiate ca o problemă alarmantă. Știrile nu analizează datele statistice și contextul înregistrării unor astfel de date, nu interviează experți care ar explica anumite situații și circumstanțe. De regulă, este prezentată informația pozitivă, vorbindu-se despre aceea că Serviciul Protecției Civile și Situațiilor Excepționale este instituția care se bucură de cea mai mare încredere din partea cetățenilor, iar reforma în domeniul polițienesc dă roade și cetățenii încep să-și schimbe percepția față de oamenii legii. Modul de prezentare a știrilor de către aceste media nu ajută telespectatorul să înțeleagă mai bine care e situația reală din domeniu. Iar faptul că în prim-plan sunt scoase aspectele pozitive poate fi interpretat drept manipulare a informației cu scopul de a pune în lumină pozitivă MAI. Astfel, prin prezentarea doar a informațiilor pozitive, publicul este privat de informații veridice și este manipulat, fiindu-i transmis mesajul că lucrurile stau bine în țară, odată ce în știri se vorbește doar despre lucruri pozitive. Exemple de știri de acest fel pot fi găsite în [Ziarul National: Recean a găsit ac de cojoc poliștilor corupți, restabiliți în funcție prin decizii de judecată](#), [Timpul: MAI cu un bilanț pentru anul 2013: A crescut nivelul siguranței rutiere DAR și infracțiunile ușoare](#), [Unimedia: Raportul de activitate al MAI pentru anul 2013](#), [Moldova 1: MAI-ul la raport](#).

Concluzia generală după vizionarea/lecturarea materialelor e că tabloul complex privind situația criminogenă din țară poate fi reconstituită ca un puzzle, pe baza informațiilor adunate de la mai multe media. Nici un material nu a prezentat informația detaliat, complex, făcând analize profesionale.

Subiectul 5: Demisia ministrului Apărării (24 februarie – 2 martie 2014)

Context. *Ministrul Apărării, Vitalie Marinuță, a anunțat la 27 februarie 2014 că își dă demisia. Anunțul a fost făcut după ședința Colegiului Ministerului Apărării, la care participase și președintele Nicolae Timofti. Potrivit Președinției, președintele a adus mai multe critici la adresa conducerii Ministerului Apărării și a Armatei Naționale, inclusiv i-a reproșat lui Marinuță lipsa de disciplină în armata care a dus la mai multe sinucideri și dezertări. Pe de altă parte, Vitalie Marinuță a spus că a plecat din funcție din cauza că președintele a cerut mai multe împrumuturi pentru comandantul suprem al armatei, fapt cu care nu a putut fi de acord. Ulterior, unele media au informat că demisia lui Marinuță ar avea tangență cu solicitarea venită din partea*

parlamentarilor de a le acorda un lot de teren destinat inițial construcției locuințelor pentru militari.

Subiectul a fost reflectat în mod diferit de către instituțiile mass-media monitorizate, cea mai activă fiind **Omega** cu șapte știri la activ. Marea majoritate a acestora au prezentat informații preponderent dintr-o singură perspectivă sau în general fără trimitere la sursă, fără a respecta prezumția nevinovăției, utilizând etichete, recurgând la limbaj peiorativ, informație de context repetitivă, dar și inexactități ce țin de date statistice. Astfel, în unele știri de vorbește despre nouă soldați morți în timpul în care Marinuță a fost ministru al apărării: [Timofti a fost doar un mesager al demisiei ministrului Apărării](#)²², iar în alte știri e vorba de opt soldați [Marinuță îl acuză pe Timofti de abordare incompetentă în domeniul apărării](#)²³. Ex-ministrul Apărării este acuzat că ar fi fost implicat în tranzacții de vânzare de armament către extremiștii din Libia [Ministrul Apărării, Vitalie Marinuță, a demisionat](#)²⁴, această informație de context fiind repetată în majoritatea știrilor. De notat că informația respectivă nu face trimitere la surse credibile, fiind în mare parte bazată pe afirmațiile reporterilor.

Alte exemple de știri tendențioase și manipulative, cu utilizarea etichetelor și nesepararea faptelor de opinie: [A fost demis cel mai "sângeros" ministru al Apărării](#)²⁵, [Timofti a găsit "situația" necesară pentru demisia ministrului Marinuță](#)²⁶, [Ministrul demisionar al apărării nu cunoaște situația din Armata Națională](#)²⁷

Celelalte media monitorizate au reflectat subiectul sumar, informând despre revocarea din funcție a lui Marinuță și motivele expuse de ambele părți - Președinția și fostul ministru. Acestea nu au oferit informație de context privind situația din armată, sau mai multe detalii privind problemele legate de reformarea armatei și divergențele dintre președinte și ministru, nu au fost citate alte surse, din PLR, din opoziție etc. Au fost știri scurte, informative, despre anunțul privind demisia și decretul președintelui prin care acesta e revocat din funcție. Nu au fost făcute analize, incluse opinii ale experților care ar fi putut ajuta consumatorul de media să înțeleagă mai bine care a fost adevăratul motiv al demisiei ministrului Apărării.

Subiectul 6: Tentativa de corupere a deputaților în Parlamentul Moldovei (14 – 21 februarie și 3-16 martie 2014)

Context: pe 14 februarie 2014 curent, doi deputați în Parlamentului Republicii Moldova, Valentina Stratan (PD) și Iurie Ciorescu (PLDM), au semnalat că anumite persoane au încercat să-i corupă și să-i determine „să părăsească fracțiunile parlamentare din care fac parte și să adere la o nouă forță politică de perspectivă”. Ulterior, la 7 martie 2014, ofițerii de la Centrul Național Anticorupție au anunțat despre primele rețineri în cazul unei tentative de corupere a

²² <http://omg.md/ro/115030/>

²³ <http://omg.md/ro/115038/>

²⁴ <http://omg.md/ro/115013/>

²⁵ <http://omg.md/ro/115017/>

²⁶ <http://omg.md/ro/115020/>

²⁷ <http://omg.md/ro/115044/>

unui deputat. Potrivit CNA, un intermediar ar fi urmat să transmită unui deputat 250 mii de dolari, pentru ca acesta să declare de la tribuna Parlamentului că se retrage din coaliție. Potrivit presei, deputatul care urma să fie mituit ar fi Anatol Arhire, din fracțiunea PLR. La 13 martie 2014, CNA a anunțat că a depistat 500.000 de euro drept urmare a unui complex de acțiuni procesual-penale, desfășurate în cadrul dosarului privind tentativa de mituire a deputaților. PLDM și PD au sugerat că în spatele acestor acțiuni ar sta omul de afaceri Veaceslav Platon și forțe externe ostile cursului de integrare europeană. Deputații PLR au fost de părere că e vorba de o înscenare, la fel ca și deputați comuniști, care au declarat că acest dosar a fost înscenat de deputații coaliției, cu scopul de a se victimiza. De notat că acest arest a avut loc la scurt timp după ce un deputat PD a anunțat că se retrage din PD pentru că nu e de acord cu politica internă a partidului, iar alți deputați din PD au anunțat că se gândesc dacă îi vor urma sau nu exemplul.

Presa a abordat subiectul dat din perspective diferite, cu accente diferite. **Prime TV** și **Publika TV**, de exemplu, au difuzat mai multe materiale prin care au informat detaliat despre declarațiile deputaților, potrivit cărora s-ar fi făcut încercări de a-i corupe, despre acțiunile CNA și ale procurorilor anticorupție. Ținând cont de modul în care au fost selectate subiectele și sursele, dar și de frecvența abordării, se poate de conchis că aceste media au informat unilateral, acreditând ideea tentativei de corupere.

Pe de altă parte, unele media (**Jurnal TV**, **Jurnal.md**, **Omega**, **Accent TV**) au pus sub semnul întrebării veridicitatea acestor informații, afirmând că ar fi vorba de un scenariu elaborat de liderii PD fie pentru a distra atenția de la persoana lui Vladimir Plahotniuc, fie pentru a compromite anumiți deputați. La fel, nu s-au făcut analize detaliate, nu au fost citați experți care ar fi analizat fațetele problemei din mai multe unghiuri.

Prime TV a difuzat patru știri referitoare la acest subiect, care a fost abordat și în emisiunea *Replica*. Majoritatea știrilor acreditează ideea că tentativa de corupere ar veni din partea omului de afaceri Veaceslav Platon. Ca surse principale sunt citați reprezentanții și liderii PLDM și PD, care susțin ideea implicării lui Platon în acest caz (vezi de exemplu, reportajul din emisiunea *Replica* din 16 februarie 2014, intitulat *Atac asupra coaliției*, în care este citat și Platon, dar indirect, făcând trimitere la alte surse media pentru care Platon a negat acuzațiile). De notat că, pentru a susține ipoteza de implicare a lui Platon în acest caz, în știre se face trimitere la un alt subiect despre audierea-participarea acestuia la una din ședințele unei comisii parlamentare. Este inserată secvența în care Platon se adresează celor prezenți cu „*stimați colegi și viitori colegi*”, de unde se deduce că acesta se vede deja în parlament. Informația de background oferă date privind perioada în care Platon era deputat pe listele AMN, dar și detalii că acesta ar avea afaceri controversate. În cele două știri din luna martie 2014 privind reținerile efectuate de CNA din nou sunt aduse acuzații lui Platon, afirmându-se că în spatele tentativelor de corupere a deputaților s-ar afla surse din exterior. Se menționează că Platon a negat acuzațiile, dar a lăsat să se înțeleagă că ar putea reveni în politică. Sunt inserate opinii atât din partea coaliției de guvernare, cât și din partea opoziției. De notat că în cazul coaliției, ca surse sunt citați șefii de partide, pentru a conferi greutate celor afirmate.

Publika TV a ținut subiectul în vizor ori de câte ori au apărut detalii. În total, postul a difuzat în perioada de referință șase știri, dar a discutat subiectul și în două emisiuni *Fabrika*. Știrile au citat mai multe surse, în mare parte independente una de alta, incluzând opiniile ale experților și informații de context de cele mai multe ori relevante. Marea majoritate a acestora au reflectat acțiunile organelor de forță și reacția liderilor coaliției, dar și transferul vinei pe seama lui Veaceslav Platon. În textul postat pe pagina web **Publika.md**, sunt evidențiate anumite pasaje din declarațiile surselor, cum ar fi de exemplu – *Majoritatea deputaților din coaliție sunt oameni puternici, Nu avem motive să ne alarmăm*, care poate fi interpretat drept o acțiune subtilă de manipulare a informației. Vezi, de exemplu, știrea din 14 februarie 2014: [TENTATIVĂ de desființare a Coaliției de guvernământ. "Cineva încearcă să cumpere deputați"](#)²⁸ sau știrea din 20 februarie 2014: [Declarațiile liderilor coaliției de guvernare despre coruperea deputaților: "Nu avem motive să ne alarmăm"](#)²⁹

Publicația **KP v Moldova** a inserat mai multe știri scurte preluate de pe publika.md, însoțite de video. E prezentată poziția alianței cu referire la acest subiect și sunt publicate acuzațiile din partea coaliției la adresa omului de afaceri Veaceslav Platon

Portalul de știri **Omega** a difuzat în total 10 știri referitoare la subiectul dat. Știrile difuzate în luna februarie 2014 (patru în total) au fost tendențioase, urmărind să acrediteze ideea că anunțul deputaților și activitățile anunțate de CNA și Procuratura anticorupție ar fi o înscenare a partidelor de la guvernare. Tendențiozitatea s-a manifestat prin formularea unor titluri părtinitoare, includerea opiniilor proprii în lead-uri și textele știrilor, neatribuirea informațiilor anumitor surse, lansarea anumitor acuzații de corupție la adresa unor persoane concrete, fără a fi prezentate probe întru susținerea acestor afirmații, utilizarea anumitor etichete. În general, știrile au fost structurate astfel încât să prezinte informație sumară despre evenimentul propriu-zis, după care sunt inserate detalii despre alte presupuse cazuri de corupție, care prezintă nume și cifre concrete, dar fără a fi citate surse de informare credibile. În anumite cazuri se face trimitere la presă în general sau la analiști politici în general. În cazul știrilor difuzate la 7 martie 2014 (șase în total), acestea au fost mai moderate în afirmații, au citat surse diverse, iar informația de context era relevantă. Exemple de titluri tendențioase: [Partidul lui Plahotniuc lansează versiuni ridicole de cumpărare a deputaților săi](#)³⁰, 14 februarie 2014; [SIS investighează selectiv și preferențial informațiile despre tentativele de corupere a deputaților](#)³¹, 17 februarie 2014; [Procuratura controlată de Plahotniuc se implică în examinarea ridiculităților înaintate de deputați din coaliție](#), 17 februarie 2014; [Interpusul lui Plahotniuc recunoaște că Procuratura Generală examinează selectiv coruperea deputaților](#)³², 18 februarie 2014.

Informația de context care este prezentă în toate știrile publicate la 14, 17 și 18 februarie se referă fie la „racolarea” lui Sergiu Sîrbu care, potrivit **Omega**, ar fi ridicat 400 mii de euro pentru a adera la o altă fracțiune, fie la mituirea deputaților din „grupul Dodon” pentru a părăsi

²⁸ http://www.publika.md/tentativa-de-desfiintare-a-coalitie-de-guvernament-cineva-incearca-sa-cumpere-deputati_1807731.html

²⁹ http://www.publika.md/declaratiile-liderilor-coalitie-de-guvernare-despre-coruperea-deputatilor--nu-avem-motive-sa-ne-alarmam_1815131.html

³⁰ <http://omg.md/ro/114778/>

³¹ <http://omg.md/ro/114807/>

³² <http://omg.md/ro/114814/>

Partidul Comuniștilor, fiind operată cifra de 3 milioane de euro "pe care Igor Dodon i-ar fi primit de la liderul PLDM, Vladimir Filat, și proprietarul de facto al PDM, Vladimir Plahotniuc". În aceste cazuri, se poate vorbi despre încălcarea gravă nu doar a Codului deontologic, ci și a unor prevederi legale, de exemplu din Legea cu privire la libertatea de exprimare (prevederi cu referire la prezumția nevinovăției). În condițiile în care nu au fost prezentate probe care ar demonstra că persoanele respective au fost corupte sau au corupt, există motive pentru ca persoanele vizate să acționeze agenția în judecată pentru defăimare.

Pe de altă parte, merită de menționat că doar reporterii de la **Omega** au notat contradicțiile dintre declarațiile reprezentanților CNA și ai Procuraturii Anticorupție, care într-un fel vin să susțină ipoteza înscenării tentativei de corupere a deputaților. Sunt puse cap la cap citate, care relevă discrepanțe între declarații și generează mai multe întrebări legate de acest caz.

Accent TV a abordat subiectul în trei emisiuni și o știre. În toate emisiunile, despre subiectul coruperii s-a discutat tangențial. În majoritatea cazurilor, subiectul a fost discutat dintr-o singură perspectivă, invitații susținând că această istorie este una inventată cu scopul de a distra atenția populației de la problemele principale. Moderatorii au susținut punctele de vedere expuse în emisiuni, formulând întrebările astfel încât să pună în lumină proastă coaliția de guvernare (emisiunea 1+1 din 17 februarie 2014). În știrea din 17 februarie 2014, intitulată metaforic „Ceva e putred în regat!”, autorul apare pe rol de comentator, dându-se cu părerea referitor la subiectul tentativei de corupere. Textul este unul vădit subiectiv, cu interpretări personale. Astfel, acesta afirmă: „...sunt oferite puține detalii, însă panica este una evidentă” sau „frica a împins autoritățile să ceară în mod imperativ investigarea penală a tentativei de corupere”. Este inclusă și opinia unui reprezentat PLDM, după care urmează un background mare în care se vorbește despre tentativele de corupere de la 2009 încoace. Autorul constată că până acum cei de la guvernare nu au pus Procuratura pe urmele „cumpărătorilor” de deputați.

Jurnal TV și **Jurnal.md** au avut aceeași politică editorială, tratând subiectul respectiv cu scepticism. Mesajele transmise ar fi că preținsele tentative de mituire ale deputaților reprezintă un scenariu pus la cale de Vladimir Plahotniuc, care ar încerca astfel să îndrepte opinia publică împotriva omului de afaceri Veaceslav Platon. Sursele citate în știri și invitații la emisiuni au susținut aceeași poziție (vezi, de exemplu, [Mituirea aleșilor, lovitură de teatru](#)³³: "Preținsele tentative de mituire a deputaților sunt doar o poveste, o lovitură de teatru, un joc în care legislatorii sunt piese de șah" (**Jurnal TV**, 13 martie 2014), [Cumpărarea deputaților, o poveste inventată de Plahotniuc și Filat](#)³⁴ (**Jurnal.md**, 20 martie 2014).

Ziarul Național a avut mai multe știri, prin care s-a oferit cuvânt celor despre care s-a vehiculat în presă că ar fi fost ținta tentativelor de corupere. Ca surse sunt citați preponderent reprezentanții partidelor de guvernare, nu sunt incluse păreri ale experților care ar fi putut oferi păreri de alternativă asupra acestei situații controversate.

³³ <http://www.jurnaltv.md/ro/news/2014/3/13/mituirea-alesilor-lovitura-de-teatru-10008085/>

³⁴ www.jurnal.md/ro/news/-cumpararea-deputa-ilor-o-poveste-inventata-de-plahotniuc-i-filat-1164091/

Versiunea online a ziarului **Timpul** a preluat din diverse surse mai multe știri - cinci în total, despre acest subiect, acestea informând fie despre acțiunile CNA și Procuraturii anticorupție, fie despre reacția liderilor coaliției de guvernare cu referire la acest subiect.

Televiziunea publică **Moldova 1** a avut în perioada de referință trei știri care au reflectat preponderent acțiunile întreprinse de CNA la 7 martie 2014. Știrile au avut un caracter pur informativ, fiind utilizate surse interdependente unele de altele, care condamnă orice tentativa de corupere a vreunui deputat. Toate știrile au tratat subiectul superficial, fără a încerca să analizeze problema în profunzime, a apela la surse de alternativă, experți etc. (vezi, de exemplu buletinele *Mesager* din 7 martie 2014 și din 13 martie 2014).

Celelalte instituții mass-media monitorizare au fost moderate în reflectarea subiectului respectiv, publicând informații fără abateri grave de la normele profesionale și etice.

Subiectul 7: Solicitarea Parlamentului de a aloca un teren pentru construcția unei case pentru deputați (10-16 martie 2014)

Context. Presa a scris că un grup 47 de deputați (16 din PLDM, 14 din PCRM, 7 din PLR, 6 din PD și 4 neafiliați) au înaintat spicherului un demers în care spun că au nevoie de condiții de trai mai bune și solicită construcția unui bloc, în care să-și poată achiziționa apartamente. Speakerul, la rândul său, a solicitat Guvernului alocarea unui lot de teren în centrul Chișinăului. Lotul se află în gestiunea Ministerului Apărării și pe el urmau a fi construite case pentru militari. Agențiile de specialitate apreciază lotul respectiv la prețul de 1 mln. de euro. În cazul alocării lotului și construcției blocului, deputații ar urma să cumpere apartamentele la prețul de aproximativ 350 de euro per metru pătrat. Actualmente, costul unui metru pătrat pe piața imobiliară, în case noi, variază între 500 și 800 de euro per metru pătrat. Societatea civilă a protestat împotriva semnării actului de către premierul Leancă. După reacțiile din presă, mai mulți deputați au anunțat că renunță la solicitarea lor.

Subiectul respectiv a trezit interesul majorității mass-media monitorizate în perioada 10-16 martie 2014. Marea majoritate a acestora au criticat intenția deputaților de a-și asigura case ieftine în condițiile în care multe categorii sociale nu au acces la astfel de privilegii. Altele – au trecut sub tăcere subiectul respectiv, informând sec și laconic despre subiect, doar după ce au avut loc unele proteste în fața parlamentului.

Cel mai prolific a fost postul de televiziune **Jurnal TV** care a avut în total șase știri în această perioadă, subiectul fiind dezbătut direct sau tangențial în două emisiuni. Postul a investigat pas cu pas subiectul, în încercarea de a deconspira presupuse scheme frauduloase și corupte. În majoritatea cazurilor știrile au fost tendențioase; părtinirea transpare din titluri, dar și din texte. În unele cazuri, în materiale au fost incluse cifre eronate. **[Milionari, dar vor locuințe de la stat! Deși au averi de milioane și case luxoase, deputații vor apartamente în centrul capitalei la](#)**

[preturi de două ori mai mici decât cel de pe piață](#)³⁵, titra Jurnal TV la 10 martie 2014, specificând că doar 16 dintre parlamentari care au semnat demersul nu au indicat în declarațiile de avere nicio locuință. În a doua știre, difuzată la 11 martie, postul vine cu alte date, deși citează aceleași surse, afirmând că doar cinci din cei 47 semnatari nu au locuințe, potrivit declarațiilor de avere.

În unele cazuri, reporterul nu separă faptele de opinie, cum ar fi, de exemplu, știrea din 12 martie 2014, intitulată [101 apartamente pentru aleși](#)³⁶. Reporterul afirmă că *“Deputații încearcă să ne convingă că își vor cumpăra apartamente la prețul de piață, dar nu pot explica de ce solicită statului lotul de pământ estimat la un milion de euro. Suspect este și faptul că inițial, majoritatea oficialilor solicitați au negat existența inițiativei”*.

Subiectul a fost discutat la 12 martie 2014 și în emisiunea *“Ora expertizei”* care a avut ca invitați jurnaliști și comentatori politici, dar nu experți avizați, de exemplu din domeniul imobiliar, care ar fi putut confirma sau infirma informațiile difuzate anterior de media, și fără a avea intervenții din partea celor vizați direct.

La 13 martie 2014, **Jurnal TV** difuzează o nouă știre despre presupusul interes al unui deputat PLDM de a construi blocul pentru deputați: [Firmă nu are, butoane nu confundă](#)³⁷. Postul face trimitere la documente care ar veni să confirme că unul din deputați deține o firmă de construcții și la surse anonime care ar fi declarat anterior că blocul care urmează a fi ridicat pentru deputați va fi construit de firma aceluiași deputat. Pentru a spori credibilitatea celor afirmate și a arăta că respectivul deputat nu e tocmai onest, **Jurnal TV** face trimitere la o știre mai veche în care, potrivit postului TV, *deputatul liberal-democrat este prins cu șmecherii*. Portalul de știri **Jurnal.md** a abordat subiectul de aceeași manieră ca și **Jurnal TV**, prezentând preponderant informații despre lista deputaților care au semnat demersul, extrase din declarațiile de venit ale acestora care certifică că ar deține imobile (vezi, de exemplu: [Deputații vor apartamente în centrul capitalei la preturi mici](#), 10 martie 2014; [Deputații, în rând la apartamente: „Care e problema?”](#)³⁸, 11 martie 2014; [Lista deputaților care au cerut apartamente la preturi mici](#)³⁹, din 11 martie).

Publicația **Timpul** a abordat subiectul din aceeași perspectivă, cu accentul pe impertinența deputaților care vor case ieftine. [\(INCREDIBIL\) Deputații vor apartamente în centrul capitalei la preturi de două ori mai mici](#)⁴⁰, titrează **Timpul** la 12 martie 2014, făcând referire la alte publicații cum ar fi **Ziarul Național** și **Adevărul Moldova**, de unde citează cifre despre averile deputaților care solicită case. Atitudinea autorului față de protagoniștii materialelor poate fi percepută de către public chiar din lead care începe cu *„În ciuda averilor de milioane și a caselor luxoase, deputații vor apartamente în centrul capitalei la preturi de două ori mai mici decât cele de pe piață.”* Lead-ul neatribuit vreunei surse la fel ca și informația din background, pare a fi părerea autorului, astfel fiind încălcat principiul separării clare a faptelor de opinii. Într-un alt material publicat la 12 martie 2014 sub titlul [Filat despre casele pentru deputați: NU vor primi](#)

³⁵ <http://jurnaltv.md/ro/news/2014/3/10/milionari-dar-vor-locuinte-de-la-stat-10007233/>

³⁶ <http://www.jurnaltv.md/ro/news/2014/3/12/101-apartamente-pentru-alesi-10007772/>

³⁷ <http://www.jurnaltv.md/ro/news/2014/3/13/firma-nu-are-butoane-nu-confunda-10008091/>

³⁸ <http://www.jurnal.md/ro/news/deputa-ii-in-rand-la-apartamente-care-e-problema-doc-1165607/>

³⁹ <http://www.jurnal.md/ro/news/lista-deputa-ilor-care-au-cerut-apartamente-la-pre-uri-mici-doc-1165579/>

⁴⁰ <http://timpul.md/articol/%28incredibil%29-deputatii-vor-apartamente-in-centrul-capitalei-la-preturi-de-doua-ori-mai-mici--56345.html>

cadouri!⁴¹, titlul este confuz și în măsură să deruteze cititorul. Or, așa cum e formulat, s-ar părea că Filat este împotriva inițiativei deputaților, dar din text aflăm că de fapt acesta nu consideră că acest bloc ar fi un cadou din partea statului, deoarece deputații vor cumpăra apartamentele, iar în casa respectivă ar putea locui și alte categorii de populație.

Ziarul Național a reflectat relativ echilibrat subiectul, prezentând atât opinia președintelui parlamentului ([Corman despre „blocul deputaților”: „Nu vor participa în proiect toți cei care au semnat în listă”](#)⁴², 13 martie 2014), cât și date privind dedesubturile afacerii, extrase dintr-o investigație a portalului MoldovaCurată.md ([Interese ascunse în scandalul privind „blocul deputaților”](#)⁴³, 14 martie 2014). Într-un alt material, intitulat [Cuibul PĂRĂȘIT al deputaților: Fie au vândut apartamentele procurate la jumătate de preț, fie le-au donat copiilor](#)⁴⁴ din 15 martie 2014, **Ziarul Național** și-a propus să informeze ce s-a întâmplat cu alte blocuri construite pentru deputații moldoveni pe timpul guvernării comuniste. Astfel, potrivit ZN, majoritatea deputaților cărora le-au revenit apartamente ieftine în centrul capitalei în perioada 2004-2006 fie au vândut imediat locuințele, fie le-au donat copiilor. Atitudinea părtinitoare a autorului față de subiect poate fi percepută datorită utilizării abundente a calificativelor și expresiilor de genul: *s-au pricopsit cu apartamente ieftine, o casă specială pentru „aleși”, „săracii” solicitanți, nu s-a sinchisit să se îmbulzească pe listă.*

Omg.md nu a publicat nici un material în primele zile, abordând subiectul abia la 13 martie 2014 (în total nouă știri, dintre care șase au fost difuzate timp de o zi), când un grup de protestatari au pichetat sediul Parlamentului, iar deputatul comunist Alexandr Petcov a avut o intervenție în Parlament la acest subiect. Informația de context face referire la ceea ce a scris anterior presa, dar nu menționează de unde sunt deputații care au semnat demersul. Vina se pune pe Corman care a expediat scrisoarea către prim-ministru, vorbindu-se despre trafic de influență din partea acestuia. Se face legătură între terenul destinat caselor pentru militari și solicitarea speakerului. Marea majoritate a știrilor sunt dezechilibrate din punct de vedere al surselor, poziția lui Corman fiind exprimată într-o singură știre.

În general, deși este un subiect controversat și lasă loc de interpretări, acesta a fost reflectat de **Moldova 1** în știri mici, seci, care informează telegrafic, fără a include declarații pro și contra. Postul public a reflectat subiectul doar în contextul acțiunii de protest din fața Parlamentului organizate la 13 martie 2014 de membrii și simpatizanții mai multor formațiuni politice care și-au exprimat nemulțumirea față de intenția deputaților de a achiziționa apartamente cu preț redus în blocul ce va fi construit pentru deputați (*Mesager* din 13 martie 2014).

Subiectul a fost abordat sumar și tangențial de alte instituții mass-media monitorizate.

⁴¹ <http://timpul.md/articol/filat-despre-casele-pentru-deputai-nu-vor-primi-cadouri-56394.html>

⁴² <http://www.ziarulnational.md/corman-despre-blocul-deputatilor-nu-vor-participa-in-proiect-toti-cei-care-au-semnat-in-lista>

⁴³ <http://www.ziarulnational.md/interese-ascunse-in-scandalul-blocul-deputatilor/>

⁴⁴ <http://www.ziarulnational.md/cuibul-parasit-al-deputatilor-fie-au-vandut-apartamentele-procurare-la-jumatate-de-pret-fie-le-au-donat-copiilor/>

Subiectul 8: Marcarea a cinci ani de la evenimentele din 7 aprilie 2009 (7-14 aprilie 2014)

Context. La 7 aprilie 2014 s-au împlinit 5 ani de la protestele violente din 7 aprilie 2009 care, potrivit datelor oficiale, s-au soldat cu un mort și zeci de răniți. Acestea au dus la declanșarea alegerilor parlamentare anticipate, care ulterior au determinat schimbarea puterii în Republica Moldova. Deși la acel moment au răsunat acuzații din ambele părți (putere și opoziție) cu privire la cine ar fi stat în spatele protestatarilor violenți, la 5 ani de la eveniment nu au fost prezentate probe care ar fi demonstrat implicarea unei sau altei părți în organizarea protestelor.

Mass-media monitorizate în intervalul 7-14 aprilie 2014 au avut viziuni proprii cu privire la acest subiect. Unele instituții media au relatat despre eveniment sobru, într-o știre sau două, fără prea multă informație de context, în timp ce altele au dedicat mai mult spațiu acestei tematici, încercând să aducă acuzații la adresa unor politicieni.

Jurnal TV a avut în buletinul din 7 aprilie 2014 patru știri la subiectul respectiv. Primul material a constituit o retrospectivă a celor întâmplate la 7 aprilie 2009 și a anilor care au urmat, incluzând, în linii mari, informație exhaustivă și imagini decente. Totodată, într-un anumit moment, știrea face trimitere la judecătorul Oleg Melnicenco, supranumit "judecător din iad", și nașul acestuia, președintele Curții Supreme de Justiție Mihai Poalelungi, aceștia apărând în imagine. Nu e clar de ce se face referință anume la Melnicenco, în condițiile în care lista judecătorilor supranumiți de presă „din iad”, care au judecat tinerii protestatari direct în incinta comisarierilor de poliție, conține mai multe nume. Iar Mihai Poalelungi la acel moment nici nu era în țară, fiind judecător la CEDO. Această abordare denotă o tentativă subtilă de manipulare a informației, astfel încât o parte din vina pentru organizarea protestelor să fie transferată pe exponenți care ar avea anumite tangențe cu un partid politic (PD). Acest fapt e confirmat de următoarea știre, care e dedicată în exclusivitate vicepreședintelui PD Vladimir Plahotniuc, axându-se pe presupusa implicare a acestuia în organizarea protestelor din 7 aprilie 2009. Reporterul pornește din start cu ideea că acesta ar fi vinovat și caută surse care i-ar susține ipoteza. Toate sursele abordate au fost selectate astfel încât să se pronunțe împotriva protagonistului materialului. Este o tendință de manipulare clară, lesne de observat din modul în care reporterul formulează întrebările pentru diferite persoane.

Ziarul Național a tratat subiectul respectiv în șase materiale, inclusiv știri, editoriale și fotoreportaje. Acestea au prezentat informații despre unele acțiuni organizate de societatea civilă și Tineretul Liberal Democrat din Moldova. În două materiale, în care se vorbește nemijlocit despre vina anumitor persoane concrete în maltratarea tinerilor, nu sunt citate persoanele vizate. Într-o material ce apare la rubrica de știri sunt aduse date statistice, fără a face trimitere la sursa, în general materialul e construit în stil acuzator. În general, materialul nu întrunește rigorile unei știri, dar nici a unei analize-investigații, fiind mai mult opinia jurnalistului care vehiculează cu anumite cifre și probabil ar fi trebuit să fie inserat la rubrica materiale de opinie: [CIFRE // Adevărul gol-golot despre „dosarul 7 aprilie”](http://ziarulnational.md/cifre-adevarul-gol-golut-despre-dosarul-7-aprilie/)⁴⁵.

⁴⁵ <http://ziarulnational.md/cifre-adevarul-gol-golut-despre-dosarul-7-aprilie/>

Postul public de televiziune **Moldova 1** a difuzat două știri la acest subiect. Astfel, la 7 aprilie 2014, Moldova 1 inserează știrea *In căutarea adevărului*, un material controversat care lansează și acuzații la adresa fostului președinte Vladimir Voronin. A doua știre cu titlul *Ecoul răscdalei* prezintă opiniile a două victime ale protestelor din 2009, dar și a tatălui lui Valeriu Boboc, decedat în urma acelor evenimente.

IV. Reflectarea diferendului din Ucraina de către posturile rusești retransmise în Republica Moldova

Perioada de monitorizare: 18-24 aprilie 2014

Posturile monitorizate: Rossia 24, RTR, Pervyi Kanal, Ren TV și NTV

Obiectul monitorizării: principalul buletin de știri și emisiunile de dezbateri/talk show-uri difuzate în prime-time.

Tendențe generale

Rezultatele monitorizării relevă că cele mai manipulative au fost posturile RTR și Rossia 24, care au recurs la dezinformare deliberată în tentativa de a demoniza autoritățile de la Kiev și a victimiza separatiștii din sud-estul țării. Manipularea s-a produs în special prin exacerbarea faptelor, prin filtrarea informației și prin selecția surselor, prin tendențiozitate și tonalitatea reflectării subiecților vizați. Majoritatea știrilor au fost unilaterale, prezentând realitatea prin prisma unor preținși reprezentanți ai regiunilor, fără a oferi suficient acces autorităților centrale pentru a-și prezenta poziția. Prin imaginile utilizate, unele media au transmis mesaje în măsură să provoace panică în rândul populației, să creeze senzația de anarhie și haos.

Prin materialele difuzate de **RTR** și **Rossia 24** a fost acreditată ideea recunoașterii legalității actului separatist, dar și a implicării SUA în menținerea conflictului. Principalele mesaje transmise publicului au fost că armata ucraineană împreună cu "Sectorul de dreapta" (Pravyi sector) atacă propriul popor, atacatorii omoară, agresează locuitorii pașnici, vânează activiștii, iar autoritățile nu doresc soluționarea pe cale pașnică a diferendului.

Din punctul de vedere al frecvenței știrilor relevante monitorizării, **NTV**, **Pervyi Kanal** și **Ren TV** au fost mai moderate, difuzând în medie câte 2-3 știri zilnic în principalele buletine de știri. Conținutul acestora însă a fost în mare parte similar celor de la **RTR** și **Rossia 24**, cu aceleași tendințe de a prezenta realitatea din perspectiva separatismului și a Moscovei.

Rossia 24

Postul de televiziune **Rossia 24** a reflectat masiv subiectul în buletinele de știri, în perioada de referință fiind difuzate 38 de știri la acest subiect.

Selecția subiectelor

Printre principalele subiecte abordate s-au numărat negocierile și semnarea acordului de la Geneva, orașele care se alipesc la așa-numita "republica populară Donețk", intervenția militarilor ucraineni împotriva adepților federalizării, acțiunile agresive ale "Sectorului de

dreapta”, agresarea candidatului prorus la prezidențiale Oleg Țariiov, restricțiile impuse de Ucraina pentru intrarea în țară a cetățenilor ruși, atacurile armate din partea armatei ucrainene soldate cu moartea a trei persoane și acțiunile de autoapărare din partea localnicilor din Slaviansk, dispariția în Slaviansk a unui producător de la postul NTV etc.

În general, subiectele respective au ocupat o mare parte (în jur de 90 la sută) a primei părți de jumătate de oră din buletinul de știri.

Unghiul și perspectiva abordării

Principalele mesaje care au fost transmise prin intermediul acestor știri au fost următoarele: ”Sectorul de dreapta” pregătește acte teroriste și e gata de război, locuitorii nu cred în noile autorități, mass-media ucrainene dezinformează, militarii distrug, demolează, administrația de la Kiev și susținătorii săi sunt duplicitari, Kievul nu respectă acordul de la Geneva, Kievul nu a dispus dezarmarea celor de pe Maidan, membrii ”armatei populare” nu vor lăsa pe nimeni pe pământul lor, nu vor depune armele și vor lupta până la capăt. Pe de altă parte, informația difuzată acreditează ideea că armata ucraineană este flămândă și nu știe să lupte, iar Kievul ar fi ajutat de SUA (prin afirmații de genul că membri ai ”Sectorului de dreapta” reținuți de pro-ruși aveau asupra lor arme de producție străină care nu se găsesc în Rusia sau Ucraina (buletinul de știri din 20 aprilie 2014).

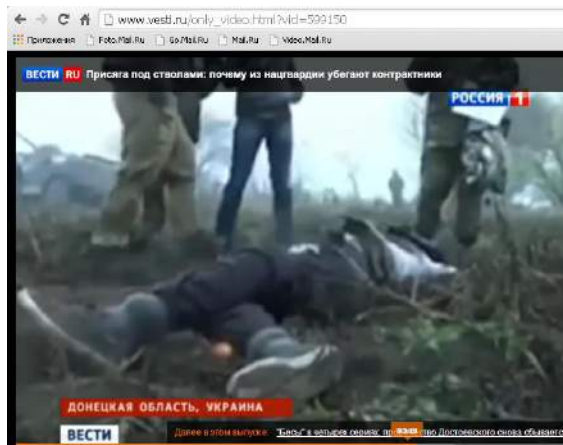
Sursele de informație

În marea majoritate a cazurilor, sursele de informație au fost dependente unele de altele și au reprezentat preponderent adepții federalizării (oficiali, activiști, cetățeni), cu viziuni anti-autorități centrale și anti-SUA. Ca surse, în unele cazuri apar și reprezentanți ai Kievului, atât ai autorităților, cât și membri ai ”Sectorului de dreapta”. În cazul autorităților centrale, acestea de cele mai dese ori sunt citate fie ca să confirme unele teze formulate de reporter (cum ar fi cea că la Kiev nu se dorește dezarmarea (18 aprilie 2014), Kievul ar încălca acordul de la Geneva (23 aprilie 2014), fie ca să apară ca și incompetenți (nu cunosc detalii despre restricțiile la intrarea în Ucraina (18 aprilie 2014). Pe de altă parte, reporterii apelează la deputați din Rada supremă, simpatizanți ai regiunilor separatiste, care vin să confirme numărul mare de arme în mâinile celor de pe maidan (18 aprilie 2014). Membrii din ”Sectorul de dreapta” apar ca surse în știri fie ca să confirme că nu intenționează să predea armele deținute legal, fie ca să confirme că vor execuția lui Țariiov, candidat pro-rus la președinția Ucrainei (18 aprilie 2014).

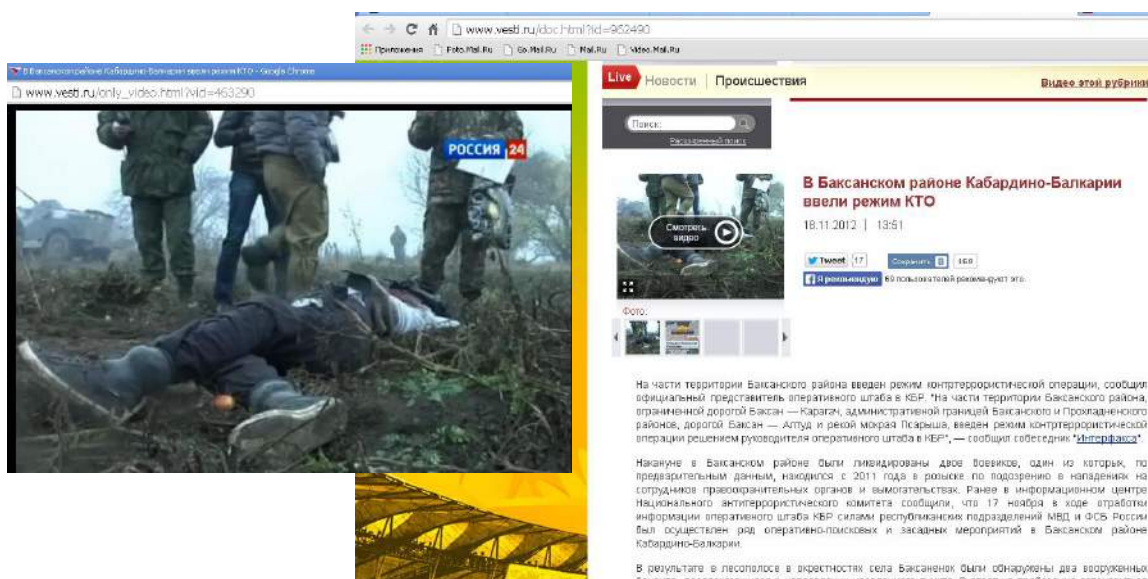
Imaginile video și limbajul utilizat

În multe cazuri, știrile au fost însoțite de imagini video ce prezentau elicoptere de luptă, mașini blindate, cu drapelul ”republicii populare Donețk”, mașini incendiate, persoane cu cagule pe cap, pogromuri, schimb de focuri, răniți, incendii, morți, funeraliile celor uciși. De notat că, deși în perioada de monitorizare, care a fost una relativ liniștită, fiind și perioada sărbătorilor pascale, nu au fost înregistrate cazuri de manipulare evidentă a imaginilor video, experții media din Ucraina au semnalat ulterior mai multe cazuri de manipulare crasă a informației și a imaginilor video. Un exemplu relevant în acest sens este difuzarea la 16 mai 2014 a unui reportaj trucat, în care sunt utilizate imagini false, din arhivă. Astfel, la minutul 3:22 din

reportajul "Priseaga pod stvolami: pocemu iz Načgvardii ubegaiut kontraktniki"⁴⁶ (în traducere – "Jurământ sub amenințarea armelor: de ce din Garda Națională fug militarii angajați prin contract") sunt difuzate imagini din regiunea Donețk a Ucrainei care reprezintă un cadavru, prezentat ca fiind dezertor din Garda Națională care ar fi fost ucis pentru trădare de forțele ucrainene. În realitate, aceste imagini video au fost filmate la 18 noiembrie 2012, în timpul unei operațiuni antiteroriste a rușilor, în localitatea Baxanionok din regiunea Cabardino-Balkaria din Federația Rusă⁴⁷. Acest caz probează dezinformarea cu rea intenție și poate fi calificat drept propagandă, or, reportajul tirajează deliberat informații false cu scopul de a demoniza o parte din conflict.

Secvență din emisiunea „Vesti”, 16 mai 2014

Secvențe difuzate de Rossia 24 la 18 noiembrie 2012

În raport cu reprezentanții regiunilor ce doresc federalizarea, foarte des în reportaje au fost utilizați astfel de termeni ca "membri ai armatei populare", "activiști". În cazul reprezentanților oficiali ai guvernului central de la Kiev se recurge la etichete de genul "ucigași", "slaviki", "junta de la Kiev", "fasciști" (vezi, de exemplu, buletinele din 22 și 23 aprilie 2014).

În unele știri se recurge la formulări în măsură să provoace reacții adverse și panică în rândul populației cum ar fi, de exemplu, expresii de genul "La început doar l-au bătut, acum îl amenință cu execuția" (în știrea despre agresarea lui Oleg Țariov, din 18 aprilie 2014) sau "deja cunoaștem că în rândul celor care își planifică atacul sunt 11 mii civili din armata națională și

⁴⁶ http://www.vesti.ru/only_video.html?vid=599150

⁴⁷ <http://www.vesti.ru/doc.html?id=962490>

sectorul de dreapta” (în știrea din 24 aprilie 2014). Sunt aduse detalii cum sunt împărțiți aceștia, ce fel și câte mașini dețin și ce arme vor folosi.

RTR

În perioada de monitorizare, postul **RTR** a avut un număr foarte mare de știri și reportaje, 43 în total, și o emisiune de dezbateri – *Voskresnyi vecher*. O parte din știrile difuzate de RTR au fost difuzate și de canalul **Rossia 24**, reportajele fiind de regulă masive.

Selecția subiectelor

Postul a acordat prioritate subiectelor care s-au referit la negocierile și acordul de la Geneva; intenția de a organiza la 11 mai 2014 referendumul din regiunile de sud-est cu privire la dreptul la autodeterminare; operațiunea desfășurată de militarii din Kiev în urma căreia a fost omorâtă o persoană, iar mai multe au fost rănite; descoperirea armamentului cu simbolistica SD; restricțiile impuse la frontiera cu Ucraina cetățenilor ruși cu vârste cuprinse între 16 și 60 de ani; decizia Kievului de a demara operațiunea antiteroristă ca urmare a omorului unui deputat; asedierea Slavianskului; protestul minerilor din Luhansk; isteria “omuleților verzi” („zelenyie chelovecki”) și recompensele pentru vânătoarea acestora.

Unghiul și perspectiva de abordare

Principalele mesaje transmise prin intermediul acestor știri au fost: numărul de orașe ce protestează împotriva politicii de la Kiev crește pe zi ce trece, oamenii luptă pentru federalizare, pentru dreptul lor de a vorbi în limba lor și sunt gata să treacă pe baricade; activiștii cu ușurință intră în posesia tehnicii militare; activiștii nu predau armele pentru a nu fi persecutați și exterminați ulterior. Totodată, telespectatorilor li se transmite ideea că noua conducere a Ministerului Apărării dă dovadă de o incapacitate totală de a conduce armata, soldații și ofițerii nu sunt nici hrăniți și nici pregătiți corespunzător, sunt ținuti în condiții antisănătore, armata la moment este condusă de reprezentanți ai “Sectorului de Dreapta”, iar asta i-a determinat pe soldați și ofițeri să pună mâna pe arme și să se răzvrătească împotriva celor care îi conduc; militarii ucraineni refuză să lupte pentru conducerea de pe Maidan; militarii, milițienii trec de partea armatei populare. O altă teză formulată prin intermediul știrilor a fost că reprezentanții SD agresează cetățenii pașnici și doresc execuția lui Oleg Țariov, candidat la alegerile prezidențiale, că membrii SD sunt niște drogați. Alte mesaje lansează ideea implicării SUA în evenimentele din Ucraina și escaladarea conflictului. Washingtonul este acuzat că ar avea nevoie de o criză globală pentru a nu plăti datoriile externe enorme, iar conflictul cu Rusia ar fi parte din scenariu. Se face legătura între vizita unui oficial de rang înalt de la CIA la Kiev și demararea în sud-est a operațiunii militare speciale (vezi, de exemplu, buletinele din 19, 21, 23 aprilie 2014).

Totodată, se promovează intens atât ideea eroismului și unicității poporului rus, care preferă să moară pentru a-și apăra patria în timpul războaielor, cât și forța armata pe care o deține Rusia, care are cu ce contraataca (21 aprilie 2014). Pentru a da greutate și credibilitate mesajelor, deseori se face trimitere la opinia lui Vladimir Putin, exprimată în timpul comunicării în direct cu cetățenii (de exemplu, acuzații la adresa SUA, filosofia cu privire la caracteristicile poporului rus, contextul istoric privind apartenența teritoriilor din sud-estul Ucrainei la Rusia țaristă).

Sursele de informație

Marea majoritate a știrilor și reportajelor difuzate de **RTR** în perioada de referință au fost unilaterale, prezentând preponderent punctul de vedere al Moscovei și al adeptilor federalizării Ucrainei. Principalele surse de informare au fost "activiștii", membrii armatei populare, localnicii, minerii, reprezentanți ai autorităților locale. În cazul materialelor despre semnarea acordului de la Geneva, ca surse apar și reprezentanți ai Moscovei, ai Kievului, ai Washingtonului. De regulă, sursele care reprezintă Kievul fie nu cunosc, fie dau doar detalii sumare despre acordul de la Geneva, numărul de arme, amnistie (vezi, de exemplu, știrea despre impunerea restricțiilor la frontiera cu Ucraina, din buletinul de știe din 18 aprilie 2014, declarația ministrului ucrainean de externe potrivit căruia acordul de la Geneva nu ar avea incidență asupra Maidanului (18 aprilie 2014). Într-un caz apare ca sursă și un activist de pe "euromaidan", luat ostatic care, aproape cu lacrimi în ochi, spune că la Slaviansk oamenii se apără legitim. Ca surse apar și jurnaliști străini care susțin poziția Rusiei în conflict.

De notat că pe lângă candidatul la președinție Țariov (adept al federalizării), știrile de la **RTR** s-au referit și la alți candidați. Spre deosebire de primul protagonist, care este înfățișat ca o victimă, a cărui execuție o doresc cei de la SD, alți candidași apar doar în context a negativ (de exemplu, Iaroș ar deține arme, Timoșenco ar fi fost fluierată de oameni la Donețk, iar Simonenko nici nu ar încerca să își ascundă disprețul față de cei pe care el îi numește separatiști).

În materialele difuzate în perioada de referință s-a mimat pluralismul de opinie. Astfel, de exemplu, în materialul despre "discuția lui Putin cu poporul" se anunță că pe parcurs au avut intervenții și adepții anexării Crimeii, dar și cei care nu au sprijinit ideea, cum ar fi de exemplu Irina Khakamada, fost lider al Partidului "Nash vybor". Totuși, din declarațiile acesteia sunt selectate doar pasaje care îl laudă pe Putin (Vesti, 20 aprilie 2014) și nu este clară nuanța peiorativă a discursului acesteia.

Imaginile video și limbajul utilizat

Deseori, în materialele relevante prezentei monitorizări, reporterii au recurs la stand-up-uri pe fundalul incendiilor, al tehnicii de luptă, în cadru deseori apar avioanele de luptă, tancuri și tehnica de război a Ucrainei, oameni bătuți chipurile de militari și SD, morți, răniți, care suportă intervenții chirurgicale în interiorul unei clădiri administrative, se aud focuri de armă și apar soldați care se ceartă cu superiorii (23 aprilie 2014). La 21 aprilie 2014, în reportajul despre vizita lui John Brennan (CIA) la Kiev se recurge la manipularea imaginilor, fotografia acestuia fiind transformată pe ecran până ajunge să semene cu un transvestit.

Burtierele difuzate în timpul buletinelor de știri și a emisiunilor au fost uneori panicarde și exagerate, cum ar fi, de exemplu: "*Sectorul de dreapta vrea să-l execute pe candidatul Țariov!*" (18 aprilie 2014), "*Ucraina a fost azi la un pas de un război civil de amploare*" (24 aprilie 2014). În unele cazuri, în titlurile ediției, dar și în reportaje, sunt incluse astfel de afirmații tendențioase ca "*Geneva călcată în picioare, au scuiapat pe Geneva*" (21 aprilie 2014). În știri sunt utilizate astfel de etichete ca "*radicali*", "*bandiți*", cu referire la reprezentanții SD, și "*național-fasciști*", "*juntă*", "*fără putere legitimă*" - cu referire la guvernarea de la Kiev.

Și emisiunea *Voskresnyi vecher* din 20 aprilie 2014 propagă anumite teze, în special privind implicarea SUA în evenimentele din Ucraina. În *Vesti v subbotu*, din 19 aprilie 2014, de exemplu, se vorbește despre Iulia Timoșenco care a cerut ajutor militar de la SUA. Potrivit postului de

televiziune, ea a pus ultimatum – dacă Moscova nu-și va rechema forțele militare din sud-estul Ucrainei, pe care ea le crede acolo, Kievul va răspunde cu arma. La 23 aprilie 2014, **RTR** tirajează zvonul că alături de ucraineni ar lupta persoane vorbitoare de engleză. De remarcat și tentativa de a mima pluralismul de opinii, cum ar fi, de exemplu, în emisiunea *Voskresnyi vecher* din 21 aprilie 2014 la care, pe lângă reprezentanți ai Dumei de Stat a Rusiei au fost invitate și două persoane din Ucraina - un deputat al Radei Supreme și un candidat la alegerile prezidențiale din luna mai. Cei din urmă sunt adepții federalizării Ucrainei și exprimă puncte de vedere diferite de cele ale Kievului oficial.

Pervyi Kanal

Deși în perioada monitorizării, **Pervyi Kanal** a avut mai puține știri despre situația din Ucraina (în total, 20) față de canalele **Rossia 24** și **RTR**, totuși, subiectul a fost abordat din aceeași perspectivă și anume, cea a regiunilor separatiste, susținute de Federația Rusă.

Selecția subiectelor

Pervyi Kanal a reflectat în mare parte aceleași subiecte ca și posturile precedente: acordul de la Geneva, restricția impusă de autoritățile de la Kiev pentru cetățenii ruși cu vârsta cuprinsă între 16 și 60 de ani de a intra în Ucraina dacă nu pot justifica prezența, declarația lui Putin cu privire la negocierile de la Geneva, rănirea unui milițian pro-rus, discursul Patriarhului, atacul avanpostului de la Slaviansk soldat cu morți, victimele de la Donețk etc.

Unghiul și perspectiva abordării

Știrile relevante au transmis telespectatorilor mesaje potrivit cărora Ucraina nu vrea să respecte acordul de la Geneva; locuitorii regiunilor nu sunt mulțumiți de noua conducere de la Kiev, iar referendumul îi va scăpa de sărăcie; locuitorii din Lugansk vor în Rusia, iar celor din Donbas le este frică să rămână în oraș; autoritățile centrale trimit armata împotriva poporului (18 aprilie 2014); crește tensiunea; dispar activiștii; a început vânătoarea de capete a celor care vor federalizarea, cu plata de recompense pentru anumite acțiuni; a început lupta cu acei care vor să candideze pentru funcția de președinte și care sunt adepții federalizării, împotriva lor fiind deschise dosare penale, iar unii candidați sunt amenințați cu moartea.

Sursele de informație

Preponderent, în știri este inserată părerea celor care susțin federalizarea. Ca surse principale, de cele mai multe ori au fost citați reprezentanți ai comitetului organizatoric al autoapărării, „activiști”, localnici. Autoritățile de la Kiev apar sporadic, fără a include părerea lor privind federalizarea, la fel ca și părerea locuitorilor care nu susțin federalizarea. De notat prezența punctelor de vedere din afara Ucrainei și Rusiei, cum ar fi jurnaliști, bloggeri din Belgia, Germania, Anglia, dar și unele surse din SUA, care direct sau indirect susțin poziția Rusiei și pun la îndoială corectitudinea comportamentului Kievului.

Imaginile video și limbajul utilizat

În materialele puse pe post apar soldați înarmați, imagini de la funeralii, avioane militare, baricade, mașini blindate.

Jurnaliștii utilizează astfel de termeni ca *“republica populară Donețk”, “armata populară”* *“membri ai armatei populare”, “activiști populari”, “guvernator popular”*. În contrast, cei care nu susțin separatismul, sunt prezentați ca și *“radicali”, “naționaliști”*. Unele surse apreciază situația drept *“idioată”, “comică”,* afirmând că aceste lucruri *se fac din impotență de către oameni care nu gândesc, care sunt copleșiți de panică.*

În talk-show-ul *Politica* din 24 aprilie 2014 au fost exprimate păreri în măsură să incite la ură și la violență cum ar fi, de exemplu, declarația că *“pentru țară trebuie să fim gata să omorâm și să murim. Când ducem un dialog politic, trebuie să fim gata să ne apărăm și să murim. (..) Optez pentru alipirea Estului Ucrainei sau moarte”*.

NTV

Postul **NTV** a avut în perioada de monitorizare în total 15 știri și o emisiune de sinteză despre situația din regiunile de sud-estul Ucrainei, dar și din Crimeea.

Selecția subiectelor

Principalele subiecte abordate în știri au vizat negocierile și acordul de la Geneva, decizia de a începe dezarmarea, căreia i-a fost oferit mult spațiu cu accentul că Kievul a refuzat să execute decizia, să dezarmeze oamenii de pe maidan și radicalii din Sectorul de dreapta, blocada alimentară a regiunii, lipsa de medicamente, declarația lui Jirinovski cu referire la decizia Kievului de a restricționa accesul liber al cetățenilor ruși, situația tensionată la Slaviansk și Kramatorsk, acțiunea antiteroristă întreprinsă de Kiev, funeraliile celor morți în urma atacului. Pe de altă parte, este urmărit subiectul alipirii Crimeii – trecerea la rubla rusească, soluționarea problemelor ce țin de aprovizionarea cu apă, combustibil etc.

Unghiul și perspectiva de abordare

Marea majoritate a știrilor transmit mesaje că autoritățile de la Kiev aplică standarde duble și încalcă în mod cinic acordul de la Geneva; în conflict nu sunt implicate forțe din afara Ucrainei, în rol de agresori fiind ucrainenii; de toate câte se întâmplă la Kramatorsk și Slaviansk e de vină doar Ucraina; în spatele luptelor s-ar afla *“Sectorul de dreapta”* care a împușcat persoane civile, neînarmate. Telespectatorii au fost informați că protestatarii pro-ruși sunt gata să lupte până la capăt pentru drepturile lor. Totodată, se pune accentul pe aceea că armata ucraineană este una foarte slabă, iar tehnica militară este degradată, militarii ucraineni dislocați în sud-est nici nu au cu ce lupta și nici nu vor, aceștia se află în condiții mizerabile, iar atitudinea autorităților de la Kiev, care nu sunt capabile să ia decizii, este iresponsabilă. Respectiv, tot mai mulți militari refuză să lupte, iar muncitorii au ieșit la proteste din cauza condițiilor economice și sociale precare.

O parte din materiale acreditează ideea că în conflict ar fi implicate SUA (vezi, de exemplu, buletinul din 23 aprilie 2014 în care sunt incluse păreri ale cetățenilor americani indignați că SUA ar fi alocat tocmai cinci miliarde de dolari pentru această cauză. Și ministrul de externe al Rusiei susține că tot ce se întâmplă în Ucraina este dirijat de SUA).

Totodată, prin terminologia utilizată (*“republica populară Donețk”, “Sovietul popular din Donețk”*), este acreditată ideea legalității acțiunilor separatiștilor.

Sursele de informație

În marea majoritate a știrilor s-a făcut trimitere la astfel de surse ca "activiștii", localnicii care susțin federalizarea, dar și surse oficiale de la Moscova. Deși pe alocuri sunt date declarațiile oficialilor ucraineni, acestea nimeresc într-un con de umbră după comentariile tendențioase ale reporterilor. Autoritățile de la Kiev apar în știri cu anumite explicații legate de situația privind dezarmarea (vezi, de exemplu, buletinul din 18 aprilie 2014), cele privind operațiunile speciale în regiunile de conflict (24 aprilie 2014). Alte surse de la Kiev reprezintă comuniștii și unii deputați din Partidul Regiunilor care condamnă acțiunile administrației centrale. **NTV** face trimiteri și la texte ale jurnaliștilor străini care „sunt în ceață” și nu pot explica acțiunile duplicitare ale administrației de la Kiev și ale emisarilor din vest.

Imaginile video și limbajul utilizat

NTV utilizează imagini similare cu cele difuzate de alte televiziuni: elicoptere survolând cerul, militari, tancuri, mașini blindate, incendii etc. Printre etichetele utilizate frecvent de surse, dar și de cetățeni sunt "extremiști", "naționaliști", "alcoolici", "narcomani". Deputatul Vladimir Jirinovski, cu referire la decizia Kievului de a restricționa accesul liber al cetățenilor din FR, utilizează un limbaj peiorativ și ofensator, care nu este parafrizat de către reporter.

Emisiunile puse pe post în perioada de referință au tratat subiectul în aceeași cheie. În emisiunea *Segodnea* din 20 aprilie 2014, de exemplu, este prezentă doar poziția părții care acuză Kievul. Totodată, **NTV** susține că televiziunile din Ucraina spun neadevăruri crase, iar populația solicită ca acestea să fie scoase din grilă.

Ren TV

Postul de televiziune **REN TV** a abordat mai puțin subiectul dat în știei, acordând prioritate emisiunilor. În total, în perioada de referință postul a avut 12 știri și 2 emisiuni tematice.

Selecția subiectelor

În materialele difuzate de **REN TV**, s-a pus accentual pe restricțiile de la frontieră, acțiunea armatei naționale la Kramatorsk, atacul desantului de la Kiev soldat cu rănirea unei persoane, operațiunea antiteroristă a autorităților de la Kiev în regiunile de sud-est, dorința locuitorilor de a federaliza regiunea, agresarea candidatului la președinția Ucrainei Oleg Țariov, declarațiile deputatului Vladimir Jirinovski făcute în Duma de stat cu referire la interdicțiile impuse de Ucraina cetățenilor ruși care doresc să intre în Ucraina, opinia lui Vladimir Putin cu referire la implicarea Rusiei în conflictul din Ucraina, subiectului „omuleților verzi, care au fost văzuți în timpul operațiunilor din Crimeea și în regiunea de est” (persoane ce purtau haine verzi, de camuflaj), acestui subiect fiindu-i acordat spațiu extins în cadrul unei emisiuni.

Unghiul și perspectiva de abordare

Mesajele pe care **REN TV** le-a transmis prin intermediul știrilor relevante prezentei monitorizării au fost că armata trece de partea adepților federalizării, militarii fiind flămânzi și în incapacitate de luptă. Această teză este ilustrată cu subiectul despre generalul din armata ucraineană luat ostatec de un grup de femei (*Svobodnoe vremea* din 18 aprilie 2014). Totodată, telespectatorii sunt informați că radicalii din SD își bat joc de femei; miliția a împușcat activiști populari; o familie a fost amenințată de către banda sălbatică care terorizează Ucraina. Telespectatorii mai sunt informați că armata nu e pregătită să lupte, Ucraina nu are bani de armată, dar a început

operațiunea antiteroristă împotriva Estului Ucrainei, respectiv militarii Ucrainei trec de partea pro-rușilor (*Nedelea*, 19 aprilie 2014). Alte mesaje au pus accentul pe victoria "armatei populare din Donețk" în operațiunea antiteroristă, dar și sărăcia în care trăiesc oamenii din regiune, ceea ce justifică decizia acestora de a solicita federalizarea Donbasului.

Sursele de informație

În știri, **REN TV** a acordat prioritate "activiștilor", membrilor reprezentanților autorităților locale, militanților și soldaților armatei populare.

Imaginile video și limbajul utilizat

Imaginile care s-au perindat pe ecranele din studio pe tot parcursul emisiunii *Svobodnoe vremea* din 18 aprilie 2014 au prezentat tancuri cu soldați ce poartă un drapel al autoprocimatei republici populare Donețk, elicoptere, militari, inclusiv în cagule. Tensiunea este menținută prin intermediul burtierelor care anunță că "*Războiul continuă*", "*Estul nu se predă*", că "*se încearcă sugrumarea revoluției cu tehnică militară*". Invitatul în studio au adoptat un ton persiflator ("*armata ucraineană e slabă, nu a reușit să cucerească nici măcar un sortir*"), iar în reportajele difuzate pe întreg parcursul emisiunii sunt incluse cadre din filmele de comedie. Aceleași imagini apar și în știri pe fundalul unei melodii din perioada sovietică, însoțite de imagini ale unui elicopter militar ce survolează nodul de cale ferată, ale unui avion ce zboară la distanță mică de pământ. Sursele utilizează etichete ca "*prințesa cu cosiță*"/*sau coasă* - "*prințesa s kosoi*" (cu referire la Lulia Timoșenco), "*radicali din Sectorul de dreapta*", "*bandiți*", "*autorități criminale*", "*autorități fasciste*", "*sectorul anarhiei*". „*Soldații forțelor speciale (speĭnaz – rus.) ale republicii își iau Kalașnikov-ul pe umăr ... și merg să curețe teritoriul de Sectorul de dreapta,*” – comentează corespondentul într-un reportaj din 19 aprilie 2014. „*Dar dacă vor veni cu sabia, de sabie vor muri,*” este afirmația unei surse, făcute în carul aceluiași reportaj.

Subiectului privind agresarea candidatului la președinția Ucrainei din partea Partidului Regiunilor, Oleg Țariiov, i-a fost acordat spațiu și în emisiunea din 18 aprilie 2014, și în cea din 19 aprilie 2014. Potrivit moderatorului, acesta a fost snopit în bătăi în public de către reprezentanții de la SD, la fel ca și un alt reprezentant al opoziției Dobkin, căruia i-a fost turnată făină peste cap. Potrivit prezentatoarei, Țariiov a fost salvat de la linșare tot de către membrii SD. La întrebarea dacă a rămas la aceeași părere, conform declarației sale din perioada Maidanului, de a-i nimici pe bandiți și teroriști, Țariiov răspunde că dacă s-ar fi îndeplinit intenția sa, acum nu ar fi fost victimele din sud-estul Ucrainei.

Concluzii privind reflectarea diferendului din Ucraina de către posturile rusești retransmise în Republica Moldova

Rezultatele monitorizării relevă că marea majoritate a posturilor analizate au propagat sistematic ideea separatismului în regiunile de sud-est ale Ucrainei, iar informațiile difuzate în perioada de referință de toate posturile rusești monitorizate au fost în măsură să manipuleze opinia publică. Unele instituții mass-media au fost utilizate ca instrumente de propagandă pentru a inocula populației ideea agresiunii din partea Kievului împotriva locuitorilor pașnici,

nedorința autorităților de a soluționa pe cale pașnică conflictul, dar și de a arăta slăbiciunea armatei ucrainene în contrast cu măreția și puterea Rusiei ca stat.

Mass-media monitorizate au recurs la diferite procedee/tehnici propagandistice pentru a promova poziția Rusiei în conflict, cum ar fi zvonurile (că alături de ucraineni ar lupta și persoane care vorbesc engleza, iar armele ar fi de producție străină), dezinformarea (trucarea imaginilor video, unele reportaje incluzând imagini de arhivă filmate cu câțiva ani înainte, în cu totul alt loc), manipularea informației (filtrarea informației, distorsiuni de mesaje, utilizarea etichetelor etc.) în măsură să contribuie la crearea unei imagini pozitive a administrației regionale și a adeptilor federalizării (prezentați ca victime, eroi care au dreptul la autodeterminare și luptă pentru dreptul lor, pentru pământul lor), dar și a administrației publice centrale de la Moscova în frunte cu președintele Putin (figură autoritară, atotștiutoare, împăciuitoare, care cunoaște bine istoria dar și specificul caracterului rus în stare să moară ca să-și apere patria). Pe de altă parte, materialele respective pot duce la crearea de stereotipuri cu privire la autoritățile centrale și armata ucraineană (incompetenți, impotenți, agresori).

Sintagmele utilizate la reflectarea protagoniștilor implicați în conflict au fost deseori antagoniste (cu referire la reprezentanții regiunilor separatiste au fost utilizate astfel de sintagme ca: *"au pus stăpânire"*, *"au intrat în posesia"*, *"se apără"*, *"își apără pământul"*, *"locuitorii și protestatarii pașnici"*, *"eroi care își apără patria"*, *"activiști"*. În contrast, cu referire la reprezentanții autorităților centrale și armată au fost folosite astfel de sintagme ca – *"luptă cu propriul popor"*, *"agresează locuitori pașnici"*, *"armata e flamândă"*, *"tehnica este degradată"*, *"membrii SD sunt alcoolici, drogați, ucigași"*).

În concluzie, filtrarea subiectelor, informarea neobiectivă asupra motivelor și a modului în care s-au derulat evenimentele în perioada de referință, pseudodiversitatea de opinii manifestată prin selectarea surselor și opiniilor care exprimă același gând și transmit același mesaj și neincluderea surselor de alternativă, manipularea textului și a imaginilor, inclusiv prin repetarea constantă a unor lexeme pentru a acționa la nivelul subconștientului publicului-țintă, toate acestea au fost în măsură să distorsioneze mesajele, să dezinformeze și să manipuleze opinia publică cu referire la subiectul diferendului ucrainean.

V. RECOMANDĂRI GENERALE

Pornind de la importanța asigurării dreptului constituțional al cetățeanului la informație și de la obligația legală și deontologică a instituțiilor mass-media de a informa corect și obiectiv opinia publică despre subiectele de interes public, mass-media ar trebui:

- să țină cont în primul rând de importanța și gradul de interes public, și nu de preferințele și agenda patronilor instituțiilor de presă;
- să nu exacerbeze faptele în intenția de a demoniza sau angeliza anumiți actori,
- să reflecte corect, imparțial și echidistant problemele abordate, în special când e vorba de subiecte controversate;
- să prezinte obiectiv toate părțile implicate în controverse, respectând principiul de informare din mai multe surse, inclusiv de alternativă;
- să țină cont de convingerile politice ale diferitelor categorii ale populației, asigurând echilibrul și pluralismul socio-politic, dar și libertatea de exprimare;
- să reflecte veridic și echidistant evenimentele fără a deforma sensul realității prin montaj și comentarii.

Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA), în calitate de garant al interesului public și de autoritate de reglementare în domeniul audiovizualului, ar trebui:

- să se autosesizeze și să ia măsuri față de radiodifuzorii care încalcă constant dreptul locuitorilor Republicii Moldova la informare completă, obiectivă și veridică, dreptul la libera exprimare a opiniilor și dreptul la libera comunicare a informațiilor prin intermediul mijloacelor de radiodifuziune și televiziune;
- să urmărească modul în care posturile străine retransmise în Republica Moldova se conformează legislației audiovizuale autohtone și europene cu privire la informarea corectă, obiectivă și pluralistă;
- în cazul în care monitorizările vor constata abateri constante de la prevederile legislației, să aplice sancțiuni, inclusiv să ia în considerație obligarea radiodifuzorilor care retransmit posturile străine să acopere buletinele de știri și emisiunile de dezbateri pe teme politice ale posturilor străine cu produse locale și/sau europene.